

नयाँ शहरी कार्यसूची

२३ डिसेम्बर २०१६ मा महासभाबाट पारित निर्णय

(मूल समितिको सन्दर्भ बाहेक (A/71/L.23)

७१।२५६. नयाँ शहरी कार्यसूची

साधारण सभा,

संयुक्त राष्ट्रहरूको आवास तथा दिगो शहरी विकास सम्मेलन (ह्याबिटाट ३) आयोजना गर्ने निर्णय सहितको मिति २१ डिसेम्बर २०१२ को निर्णय ६७।२१६ को साथै २७ डिसेम्बर २०१३ को निर्णय ६८।२३९, १९ डिसेम्बर २०१४ को निर्णय ६८।२२६ तथा २२ डिसेम्बर २०१५ को निर्णय ७०।२१० समेत संस्मरण गर्दै,

१. १७ देखि २० अक्टोबर २०१६ सम्म संयुक्त राष्ट्रहरूको आवास तथा दिगो शहरी विकास सम्मेलन (ह्याबिटाट ३) को आयोजना तथा आवश्यक सहयोगको लागि इक्वेडर सरकार तथा त्यहाँका जनताप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछ,
२. यस निर्णयको अनुसूचीमा समावेश गरिएको संयुक्त राष्ट्रहरूको आवास तथा दिगो शहरी विकास सम्मेलन (ह्याबिटाट ३) को **नयाँ शहरी कार्यसूचीलाई** अनुमोदन गर्दछ ।

६८औं पूर्ण सत्र

२३ डिसेम्बर २०१६

नयाँ शहरी कार्यसूची

United Nations

बिषय सूची

नयां शहरी कार्यसूची.....	१
सवैको लागि दिगो शहर तथा मानव बसोबास सम्बन्धि क्विटो घोषणा.....	२
क्विटो नयां शहरी कार्यसूची कार्यान्वयन योजना.....	९
अनुवादमा प्रयुक्त केही प्रचलनयोग्य शब्दावली.....	३४

नयाँ शहरी कार्यसूची

सबैको लागि
दिगो
शहर र मानव बसोबास
सम्बन्धि
विषटो घोषणापत्र

१. हामी, राष्ट्र तथा सरकार प्रमुखहरू, मन्त्रीहरू तथा उच्चस्तरीय प्रतिनिधिहरू २०१७ अक्टोबर १७ देखि २० सम्म क्विटोमा उपराष्ट्रिय तथा स्थानीय सरकार, सभासद, नागरिक समाज, आदिवासी तथा स्थानीय समुदाय, निजी क्षेत्र, व्यवसायी र पेशाकर्म, वैज्ञानिक तथा प्राज्ञिक समुदाय एवं अन्य सान्दर्भिक सरोकारवालाहरू समेत एक **नयाँ शहरी कार्यसूची** अनुमोदन गर्ने उद्देश्य सहित भेला भएका थियौं ।
२. सन् २०५० सम्म विश्वको शहरी जनसंख्या झण्डै दोब्बर हुने अनुमान गरिएको सन्दर्भमा एक्काइसौं शताब्दिमा शहरीकरण सबैभन्दा धेरै परिवर्तनशिल प्रवृत्ति बन्नेछ । यस क्रममा जनसंख्या, आर्थिक गतिविधि, सामाजिक, सांस्कृतिक अन्तर्क्रियाको साथै वातावरणीय र मानवीय असरहरू शहरमै केन्द्रित भएका छन्, जसले गर्दा अन्य विषयका अतिरिक्त शहरहरूमा आवास, पूर्वाधार, आधारभूत सेवा, खाद्य सुरक्षा, स्वास्थ्य, शिक्षा, मर्यादित रोजगार, सुरक्षा र प्राकृतिक स्रोतमा दिगोपनाको दृष्टिले ठूलो चुनौति रहेको छ ।
३. सन् १९७६ मा क्यानाडाको थ्यान्कुभर शहरमा र सन् १९९६ मा टर्कीको इस्तान्बुल शहरमा आयोजित संयुक्त राष्ट्र संघको आवास तथा दिगो शहरी विकास सम्मेलनहरू पश्चात् र सन् २००० मा सहस्राब्दि विकास लक्ष्य लागू भएदेखि अनौपचारिक बस्तीका बासिन्दा लगायत लाखौं शहरबासीहरूको जीवन स्तरमा सुधार आएको हामीले देखेका छौं । तथापि विद्यमान गरिवीका विविध स्वरूप, बढ्दो असमानता तथा वातावरणीय द्वन्द्व विश्वव्यापी रूपमा दिगो विकासको बाधक रहेको छ, जसमध्ये सामाजिक र आर्थिक असमावेशिता तथा स्थानिक पृथकीकरण अधिकांश शहर तथा बस्तीहरूमा देखिने कटु यथार्थ हो ।
४. यी तथा अन्य विद्यमान एवं सम्भावित चुनौतीहरूलाई हामीले अझै पर्याप्त मात्रामा संबोधन गर्न सकेका छैनौं र दिगो तथा समावेशी आर्थिक उन्नति, सामाजिक र सांस्कृतिक विकास, वातावरण संरक्षण तथा रूपान्तरित तथा दिगो विकास हासिल गर्न एवं यसमा योगदान गर्ने सम्भावित इन्जिनको रूपमा शहरीकरणबाट उपलब्ध अवसरहरूबाट लाभान्वित हुनु आवश्यक छ ।
५. शहर र बस्तीहरूको योजना, प्रारूपण, वित्त, विकास, शासन र व्यवस्थापन विधिलाई पुनर्सम्बोधन गर्दै सबै प्रकार र आयामका गरिवी र भोकलाई निवारण गर्न, असमानतालाई कम गर्न, टिकाऊ, समावेशी र दिगो आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न, लैंगिक समानता र दिगो विकासमा महिला तथा बालिकाहरूको महत्वपूर्ण योगदानलाई सशक्तिकरणद्वारा पूर्ण लाभ लिन, मानवीय स्वास्थ्य र समुन्नतिमा सुधार गर्न, पुनरुत्थानको विस्तार गर्न तथा वातावरण संरक्षण गर्न नयाँ शहरी कार्ययोजनाले सहयोग पुर्याउनेछ ।
६. सन् २०१५ का उल्लेख्य उपलब्धिहरू, खास गरी दिगो विकास कार्यसूची २०३०^१ र त्यसमध्ये दिगो विकास लक्ष्य, विकासमा लगानी सम्बन्धी तेश्रो अन्तराष्ट्रिय सम्मेलनको अडिस अबाबा कार्यसूची^२ जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्र संघीय सम्मेलनबाट पारित पेरिस सहमति^३ प्रकोप जोखिम न्युनीकरणको लागि सेण्डाइ संरचना २०१४-२०३०^४ भूपरिवेष्ठित विकासशील राष्ट्रहरूको लागि भियाना दशाब्दि कार्य योजना २०१४-२०२४^५ SIDS क्रियाकलापको प्रवेगिकृत उपाययुक्त (SAMOA) मार्ग^६ तथा अल्प विकसित राष्ट्रहरूको लागि इस्तान्बुल दशाब्दि कार्ययोजना २०११-२०२०^७ का उपलब्धिहरूलाई हाम्रो ध्यान आकृष्ट भएको छ । त्यसैगरी वातावरण तथा विकास सम्बन्धी रियो घोषणा^८ दिगो विकास सम्बन्धी विश्व शिखर सम्मेलन, सामाजिक विकास सम्बन्धी विश्व शिखर सम्मेलन, जनसंख्या तथा विकास सम्बन्धी अन्तराष्ट्रिय सम्मेलनको कार्ययोजना^९ बेइजिंग कार्य मन्त्र^{१०} दिगो विकास सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्र सम्मेलन र यी सम्मेलनहरूको अनुवर्ती गतिविधिबारे पनि हामी चासो राखेका छौं ।

^१ निर्णय 70/1.

^२ निर्णय 69/313, अनुसूची

^३ हेनुहोस् FCCC/CP/2015/10/Add.1, निर्णय 1/CP.21, अनुसूची।

^४ निर्णय 69/283, अनुसूची II.

^५ निर्णय 69/137, अनुसूची II.

^६ निर्णय 69/15, अनुसूची।

^७ अल्प विकसित मुलुकहरू सम्बन्धी चौथो संयुक्त राष्ट्र सम्मेलन प्रतिवेदन, इस्तान्बुल, टर्की, १-१३ मङ २०११ (A/CONF.219/7), परिच्छेद II.

^८ वातावरण र विकास सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्र सम्मेलन प्रतिवेदन, रियो दे जनेइरो, ३-१४ जून १९९२, खण्ड १, सम्मेलनबाट पारित निर्णय (संयुक्त राष्ट्र प्रकाशन, Sales No. E.93.I.8 तथा शब्दियत्रा, निर्णय १, अनुसूची I).

^९ जनसंख्या र विकास सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्र सम्मेलन प्रतिवेदन, काइरो, ५-१३ सेप्टेम्बर १९९४, खण्ड १, (संयुक्त राष्ट्र प्रकाशन, Sales No. E.95.XIII.18), परिच्छेद १, निर्णय १, अनुसूची II.

^{१०} महिला सम्बन्धी चौथो विश्व सम्मेलन प्रतिवेदन, बेइजिंग, ४-१५ सेप्टेम्बर १९९४, (संयुक्त राष्ट्र प्रकाशन, Sales No. E.96.IV.13), परिच्छेद १, निर्णय १, अनुसूची II.

७. यसबाट अन्तरसरकारी स्तरमा स्वीकार्य परिणाम देखाउन नसकेको तथ्यलाई मनन गर्दै मे २०१६ मा इस्तानबुलमा आयोजित विश्व मानवीयता शिखर सम्मेलनप्रति पनि हामीले चासो राखेका छौ ।
८. **नयाँ शहरी कार्यसूची**लाई परिभाषित गर्नमा राष्ट्रिय सरकारहरूको साथै उपराष्ट्रिय तथा स्थानीय सरकारहरूले गरेको योगदानको कदर गर्दै स्थानीय तथा क्षेत्रीय सरकारहरूको विश्व सम्मेलनलाई पनि हामीले ध्यान दिएका छौ ।
९. विश्वव्यापी, क्षेत्रीय, राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय तथा स्थानीय तहमा एकीकृत र समन्वयात्मक तवरले सबै सान्दर्भिक पात्रहरूको सहभागितामा दिगो विकासलाई मूर्तता दिने महत्वपूर्ण कदमको रूपमा **नयाँ शहरी कार्यसूची**ले दिगो विकास प्रति विश्वव्यापी प्रतिवद्धताको पुनर्पुष्टि गर्दछ । **नयाँ शहरी कार्यसूची**को कार्यान्वयनबाट दिगो विकासको २०३० कार्यसूचीको एकीकृत रूपमा कार्यान्वयन तथा स्थानीयकरण गर्न तथा शहर र बस्तीहरूलाई समावेशी, सुरक्षित, उत्थानशील र दिगो बनाउने लक्ष्य ११ लगायत समग्र दिगो विकासको उद्देश्य तथा लक्ष्य प्राप्तमा योगदान पुग्नेछ ।
१०. संस्कृति र सांस्कृतिक विविधतालाई मानवजातिको समृद्धिको स्रोत मानेर शहर, बस्ती र नागरिकको दिगो विकास, विकासको पहलमा सक्रिय र मौलिक भूमिका निर्वाह गर्नको लागि तिनको सशक्तीकरणमा समेत **नयाँ शहरी कार्यसूची**ले महत्वपूर्ण योगदान दिनेछ । स्रोतको जिम्मेदारीपूर्ण उपभोग तथा जलवायु परिवर्तनको नकारात्मक प्रभावलाई संवोधन गर्नमा सहयोग पुग्ने नयाँ दिगो उपयोग र उत्पादनविधिको प्रोत्साहन तथा कार्यान्वयनमा संस्कृतिको पनि ख्याल राख्नु पर्ने मान्यता **नयाँ शहरी कार्यसूची**ले राखेको छ ।

हाम्रो साझा दृष्टिकोण

११. हामी सबैको लागि शहरको साझा उद्देश्य कायम गर्न चाहन्छौ, जसमा शहर तथा मानव बस्तीहरूको समान प्रयोग तथा आकर्षण सहित समावेशितालाई प्रोत्साहन गर्न तथा वर्तमान र भावी पुस्ताका सबै बासिन्दाहरूलाई बिना भेदभाव न्यायपूर्ण, सुरक्षित, स्वस्थ, सुगमतायुक्त, किफायती, उत्थानशील र दिगो शहर तथा बस्तीहरू तयार गर्न एवं बसो बास गराउन सक्षम होस् र जसबाट सबैको समृद्धि र जीवनस्तर उकास्न सकियोस् । यस उद्देश्यलाई स्थापित गर्न केही राष्ट्रिय तथा स्थानीय सरकारहरूबाट आफ्नो विधान, राजनैतिक प्रतिवद्धता र घोषणापत्रहरूमा शहरी अधिकारलाई समावेश गर्नको लागि गरिएका प्रयासहरूलाई पनि हामीले ध्यान दिएका छौ ।
१२. हामी त्यस्तो शहर र बस्ती चाहन्छौ जहाँ सबैजनाले संयुक्त राष्ट्र घोषणापत्रको उद्देश्य र सिद्धान्तद्वारा निर्देशित, तथा अन्तर्राष्ट्रिय कानूनको पूर्ण सम्मानसाथ आधारभूत स्वतन्त्रता लगायत समान अधिकार र अवसरको उपभोग गर्न पाउनेछन् । यस सन्दर्भमा **नयाँ शहरी कार्यसूची** मानव अधिकार सम्बन्धी विश्वव्यापी घोषणा,^{११} अन्तर्राष्ट्रिय मानव अधिकार सम्बन्धी सन्धीहरू, सहप्राविद्ध घोषणा^{१२} तथा सन् २००५ को विश्व शिखर^{१३} सम्मेलनमा आधारित रहेको छ । यसको जानकारी विकासको अधिकार सम्बन्धी घोषणा^{१४} जस्ता अन्य दस्तावेजको माध्यमबाट दिइएको छ ।
१३. हामी यस्तो शहर र बस्तीको परिकल्पना गर्दछौ जहाँ :

(क) बिना भेदभाव, सबैव्यापी सुरक्षित र उपयुक्त खानेपानी र सरसफाई सेवा, साथसाथै खाद्य सुरक्षा र पोषण, स्वास्थ्य, शिक्षा, पूर्वाधार, गतिशीलता र यातायात, उर्जा, स्तरीय वायु, र जिविकोपार्जन जस्ता सबै सार्वजनिक बस्तु तथा स्तरीय सेवालाई पर्याप्त जीवनस्तरको अधिकारको अंशको रूपमा अंगिकार गर्ने पर्याप्त आवास पूर्ण प्राप्तीको दृष्टिकोणबाट जमीनको सामाजिक र वातावरणीय उपयोग सहित उनीहरूको सामाजिक जिम्मेवारी पूरा गरिन्छ ।

(ख) सहभागितामूलक, नागरिक सहभागितालाई बढावा दिने, अपनत्व र स्वामित्वको भावनालाई सबै बासिन्दाहरू बीच घनिभूत पार्न मद्दत गर्ने यस्ता सुरक्षित, सहभागितामूलक, सुलभ, हरित र गुणस्तरीय सार्वजनिक स्थललाई प्रथमिकतामा राखिन्छ जहाँ शान्तीपूर्ण र बहुआयामिक समाजका लागि संवेदनशील अवस्थाका व्यक्तिहरूको विशेष आवश्यकतालाई ध्यानमा राख्दै सबै बासिन्दाहरूको आवश्यकता पूरा गर्दै परिवारमैत्री, सामाजिक र सबै पुस्ताहरू बीच अन्तरकृपा सम्भव हुने, सांस्कृतिक अभिव्यक्ति तथा राजनीतिक सहभागिता, उचित, र सामाजिक समाञ्जस्यता र समावेशिता कायम गरिन्छ ।

^{११} निर्णय २१७ A (III).

^{१२} निर्णय ५५/२.

^{१३} निर्णय ६०/१

^{१४} निर्णय ४१/१२८, अनुसूची

- (ग) सबै क्षेत्रमा र सबै तहको निर्णयहरूमा महिलाहरूको पूरा तथा प्रभावकारी सहभागिता र नेतृत्व सुनिश्चित गर्दै, शालीन (मर्यादित) काम र समान कामको लागि, वा समान मूल्यको कामको लागि समान ज्याला, र नीजि वा सार्वजनिक स्थलहरूमा महिला र केटीहरू माथि हुने सबै प्रकारका विभेद, हिंसा र हेप्राई विरुद्ध लैंगिक समानता र सबै महिला तथा केटीहरूलाई सशक्तीकरण गरिन्छ।
- (घ) औपचारिक अर्थतन्त्रको दिगो रुपान्तरणलाई सहयोग पुर्याउन अनौपचारिक अर्थतन्त्रको योगदानलाई ध्यानमा राख्दै सहभागितामूलक र दिगो आर्थिक वृद्धि, शहरीकरणलाई संरचनात्मक रुपान्तरणको लागि उपयोग गर्दै, उच्च उत्पादनशिलता, मूल्य अभिवृद्धि हुने कार्यहरू र स्रोतको कुशल उपयोग, स्थानीय अर्थतन्त्रको सदुपयोग गर्दै वर्तमान र भविष्यका चुनौती तथा अवसरहरूलाई निरन्तरता कायम राखिनेछ।
- (ङ) आफ्नो प्रशासनिक परिधि भित्रका सबै क्षेत्र तथा तहहरूमा मूलधारको रुपमा र परिचालकको रुपमा सन्तुलित, दिगो, र एकीकृत शहरी र क्षेत्रगत विकासका कार्यहरू पूरा गरिनेछ।
- (च) विभिन्न उमेर समूह र लैंगिक-उत्तरदायी, दिगो, सुरक्षित र सबैको पहुँच हुनसक्ने सबैको लागि शहरी आवागमनको आवश्यकता पूरा हुने र यसले स्रोत-कुशल तरिकाबाट यात्रु र सामान ढुवानीमा मानिस, स्थान, सामान, सेवा र आर्थिक अवसरहरूमा सबैको पहुँच प्रभावकारीरूपमा जोड्दै आर्थिक अवसरहरू सृजना गर्दछ।
- (छ) प्रकोप जोखिम न्यूनिकरण र व्यवस्थापन, जोखिम घटाउने, उत्थानशिल, प्राकृतिक र मानव सिर्जित प्रकोपलाई प्रतिकार गर्दछ र जलवायु परिवर्तनका कारकहरूको निवारण र अनुकुलनलाई अंगिकार र कार्यान्वयन गर्दछ।
- (ज) पर्यावरण, पानी, प्राकृतिक वासस्थानहरू, र जैविक विविधताको संरक्षण, संवर्धन, पुनर्स्थापना र प्रवर्धन गर्दछ र दिगो उपभोग र उत्पादनका तरिकाहरूद्वारा बातावरणीय प्रभाव र परिवर्तनहरू न्यूनिकरण गर्दछ।

हाम्रो सिद्धान्त र प्रतिबद्धता

१४. हामी आफ्नो उद्देश्य प्राप्तीका लागि निम्न अन्तरसम्बन्धित सिद्धान्तहरूबाट निर्देशित **नयाँ शहरी कार्यसूची** लागू गर्न कृतसंकल्पित छौं।
- (क) कोहि पछाडि नछोड्ने भन्ने उद्देश्यबाट अभिप्रेरित भई गरीबीका सबै रूप र आयामहरूलाई अन्त्य गर्दै अति विपन्नताको उन्मुलन, समान अधिकार र अवसरहरूको स्थापना, सामाजिक आर्थिक र सांस्कृतिक विविधता र शहर भित्र उनीहरूलाई एकाकार गर्दै, जिउयोग्य बातावरण, शिक्षा, खाद्य सुरक्षा र पोषण, स्वास्थ्य र जनकल्याणलाई बढाउँदै, एड्स, क्षयरोग र औलो जस्ता महामारीको अन्त्य, सुरक्षाको प्रवर्धन र समान पहुँच, र भौतिक र सामाजिक पूर्वाधार तथा आधारभूत सेवामा समान पहुँचको साथसाथै पर्याप्त र किफायती आवासका अवसरहरू प्रदान गरिनेछ।
- (ख) प्रतिस्पर्धी र सृजनात्मकता सहितको सुनियोजित शहरीकरण, सबैको लागि पूर्ण, उत्पादक र मर्यादित रोजगारीद्वारा र मर्यादित कामको सृजना, आर्थिक र उत्पादक स्रोत र अवसरहरूको प्रवर्धन, शहरी संकुचन व्यवस्थापन द्वारा दिगो र समावेशी शहरी अर्थतन्त्र सुनिश्चित गरिनेछ।
- (ग) शहरी विकासमा स्वच्छ उर्जा, भूमी र स्रोतहरूको दिगो उपयोगबाट, पर्यावरण र जैविक विविधताको संरक्षण र प्रकृतिसंगको सामञ्जस्यतामा स्वस्थ जीवन शैलीबाट, दिगो उपयोग र उत्पादन पद्धतीबाट, शहरी उत्थानशील क्षमता विकासबाट, प्रकोप जोखिम न्यूनिकरणबाट र जलवायु परिवर्तनका निर्मुलन र अनुकुलनबाट बातावरणीय दिगोपन सुनिश्चित गरिनेछ।
१५. हामी नयाँ शहरी कार्यसूचीको लागि शहरी आयामिक परिवर्तनद्वारा यस्तो प्रतिबद्धता जाहेर गर्न चाहन्छौं जसले :
- (क) सबैको दिगो विकास र संबद्धी प्राप्तीको लागि नभइनुहुने दिगो शहर र क्षेत्रगत विकासलाई पहिचान गर्दै हामी शहर र बस्तीहरूको योजना निर्माण, वित्त लगाती, विकास, शासन पद्धती र व्यवस्थापनलाई पुनर्संघर्ष गर्न गर्दछौं।

- (ख) दिगो शहरी विकासको लागि समावेशी र प्रभावकारी शहरी नीतिहरु र कानुनहरुमा उपराष्ट्रिय (प्रादेशिक) र स्थानीय सरकारहरुको योगदाललाई समान महत्वकासाथ बुझ्दै र साथसाथै नागरिक समाज र अन्य सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको योगदानलाई पारदर्शी र जवाफदेही तरिकाले आत्मासात गर्दै, उपयुक्तता अनुसार केन्द्रीय सरकारको नेतृत्वदायी भूमिकालाई मनन गर्दछ ।
- (ग) शहरी र क्षेत्रगत विकासको लागि दिगो, जनमुखी, सबै उमेर र लैंगिक उत्तरदायी तथा एकीकृत तरिका अंगाल्दै सबै शासकीय तहहरुमा परिवर्तनका निम्न परिचालकहरुमा आधारित भएर नीति, रणनीति, क्षमता विस्तार र कार्यक्रमको कार्यान्वयन गर्नेछ जसमा :
- अ) दिगो र एकीकृत शहरी विकास प्राप्तिको लागि उपयुक्त तहहरुको आवश्यक शहरी नीतिहरु निर्माण तथा कार्यान्वयन गरिनेछ जसमा स्थानीय-राष्ट्रिय र बहु-सरोकारवाला साझेदारी, र शहर र वस्तीहरुको एकीकृत प्रणालीहरुको निर्माण गरिनेछ र यसको लागि सबै तहका सरकारहरुका बीच सहयोगको वातावरण बनाइनेछ ।
- आ) शहरी विकास योजनाहरुमा प्राक्कलन (संभावना) र सामाजिक समीक्षा, टिकाउ, दिगो आर्थिक वृद्धि र वातावरण संरक्षण प्रभावकारी बनाउन उपयुक्त नियन्त्रण र सन्तुलन, र बलियो संगठन र संयन्त्र सहितको शहरी शासनलाई मजबुत बनाइनेछ जहाँ शहरी सरोकारवालाहरुलाई सबल बनाउने र सहभागी गराइनेछ ।
- इ) दीर्घकालीन र एकीकृत शहरी र क्षेत्रगत योजना र डिजाइनहरुलाई स्थानीय सन्दर्भमा माप, स्वल्प र शहरीकरणको सकारात्मक परिणामहरु प्रदान गर्न उपयुक्ततम बनाइनेछ ।
- ई) प्रभावकारी, निवन्तम, र दिगो वित्तीय खाका र साधनहरुलाई सक्षम पार्दै नगर बित्त र स्थानीय वित्तीय प्रणालीलाई मजबुत पार्न सहयोग गर्दै यस्ता प्रणालीहरु बनाउन, टिकाउ बनाउन, र यसका महत्व र मूल्यलाई आदानप्रदान गरी सहभागितामूलक ढंगले दिगो शहरी विकास गर्न सहयोग गर्दछ ।

कर्मका लागि आह्वान

१६. सबै प्रकारका शहर, नगर र गाउँको विशेष परिस्थितिहरु पृथक हुने भए पनि हामी सुनिश्चित गर्दछौ कि **नयाँ शहरी कार्यसूची**को कार्यक्षेत्र विश्वव्यापी, सहभागितामूलक र जनमुखी तथा पृथ्वीको रक्षा गर्ने हुनुको साथै विश्वव्यापी रुपमा, क्षेत्रीय, राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय र स्थानीय तहमा दीर्घकालीन सोचयुक्त, प्राथमिकता निर्धारण गरिएको कार्ययोजनाहरु हुनेछन् र यसलाई सम्बन्धित सरकार तथा अन्य सम्बन्धित सरोकारवालाहरुले हरेक मुलुकमा आफ्नो आवश्यकता अनुकूल लागू गर्न सक्ने किसिमको हुनेछ भन्नेमा हामी विश्वस्त छौ ।
१७. विभिन्न राष्ट्रिय वस्तुस्थिति, क्षमता र विकासको स्तर तथा देशको कानुन र प्रचलनको साथै नीति र प्राथमिकताहरुलाई मनन गर्दै हामी हाम्रो आफ्नै मुलुकमा र क्षेत्रीय तथा विश्वव्यापी तहमा **नयाँ शहरी कार्यसूची** कार्यान्वयन गर्न क्रियाशील रहनेछौ ॥
१८. सिद्धान्त ७ मा उल्लेख भएको साफा तर पृथक जिम्मेदारी लगायत अन्य वातावरण र विकास सम्बन्धी **रियो घोषणापत्र**का सबै सिद्धान्तहरुको हामी पुनर्पुष्टि गर्दछौ ।
१९. हामी सुनिश्चित गर्दछौ कि नयाँ शहरी कार्यसूची कार्यान्वयनको क्रममा सबै त्यस्ता मुलकहरु, खासगरी अफ्रिकी लगायत विकासशील मुलुकहरु, अन्य बिकसित मुलुकहरु, भूपरिवेष्टित विकासशील मुलुकहरु तथा साना विकासशील टापू राज्यहरु र खास चुनौती रहेका मध्यम आय मुलुकहरुले सामना गरिरहेको शहरी विकास सम्बन्धी मौलिक र भावी चुनौतीलाई खास ध्यान दिनु पर्ने मान्यता राख्दछौ । द्वन्द्वग्रस्त मुलुक, विदेशी कब्जामा परेका मुलुक र क्षेत्र, द्वन्द्वमुक्त मुलुक तथा प्राकृतिक र मानव सिर्जित प्रकोपग्रस्त मुलुकहरुमा पनि विशेष ध्यान दिनु आवश्यक छ ।

२०. महिला र बालिका, बालक र युवा, अपांगता भएका व्यक्ति, एच.आइ.भी एडसग्रस्त व्यक्ति, आदिवासी, स्थानीय समुदाय, अव्यवस्थित र अनौपचारिक बस्तीका बासिन्दा, घरबारविहीन व्यक्ति, कामदार, साना किसान र माझीहरु, शरणार्थी, पुनरागमनकारी, आन्तरिक विस्थापित र सबै किसिमका आप्रवासीहरुले सामना गर्ने विभिन्न प्रकारको भेदभावलाई संवोधन गर्न विशेष सतर्क हुनुपर्ने आवश्यकतालाई हामी स्वीकार गर्दछौ ।
२१. राष्ट्रिय नीति र विधान अनुरूप **नयाँ शहरी कार्यसूची** प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न र हाम्रो साझा उद्देश्य सार्थक बनाउन साभेदारीलाई सशक्त, सुदृढ र स्थापित गर्न, समन्वय विस्तार र सहकार्य गर्न सबै राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय र स्थानीय सरकारको साथै सबै सम्बन्धित सरोकारवालाहरुलाई हामी आह्वान गर्दछौ ।
२२. दिगो शहरी विकासको प्रवर्द्धन र कार्यान्वयनको लागि निरन्तर शहरीकरणलाई विश्वको दिगो विकासको संवाहकको रूपमा शहर र बस्तीको महत्वपूर्ण भूमिकाबाट लाभान्वित हुने ऐतिहासिक अवसरको रूपमा प्रयोग गर्नको लागि हामी **नयाँ शहरी कार्यसूची**लाई साझा उद्देश्य र राजनैतिक प्रतिवद्धताको रूपमा ग्रहण गर्दछौ ।

विषटो
नयां
शहरी कार्यसूची
कार्यान्वयन
योजना

२३. दिगो शहरी विकासको लागि राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय र स्थानीय सरकार तथा सबै सान्दर्भिक सरोकारवालाहरूलाई सक्षम बनाउने महत्वपूर्ण साधनको रूपमा **नयाँ शहरी कार्यसूची** कार्यान्वयन गर्न हामी कृतसंकल्पित छौ ।

दिगो शहरी विकासको लागि रुपान्तरणकारी प्रतिबद्धता

२४. २४. दिगो विकासका एकीकृत र अविभाज्य सामाजिक, आर्थिक र वातावरणीय आयामहरूमा आधारित उदाहरणीय शहरी परिवर्तनको माध्यमबाट दिगो शहरी विकासको सम्भावनाहरूको पूर्ण लाभ लिन हामी निम्न रुपान्तरणकारी प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछौ :

सामाजिक समावेशिता र गरिबी निवारणको लागि दिगो शहरी विकास

२५. दिगो विकासको लागि अति बिपन्नता लगायत सबै स्वरूप र आयामको गरिबी निवारण सबभन्दा ठूलो विश्वव्यापी चुनौती र अनिवार्य शर्त हो भन्ने हामीले बुझ्नेका छौ । त्यसैगरी बढ्दो अव्यवस्थित र अनौपचारिक बस्ती लगायत बढ्दो असमानता र गरिबीका विविध आयामहरूले बिकासित र बिकासशील दुवै किसिमका मुलुकहरूमा दुष्प्रभाव पार्नुका साथै स्थानिक संघसंस्थाहरू, शहरी स्थानको सुगमता र प्रारूपण (डिजाइन)का साथै पूर्वाधार र आधारभूत सेवासंगै विकास नीतिले सामाजिक सहिष्णुता, समानता र समावेशितालाई बढावा दिन सक्दछ भन्ने तथ्यलाई पनि हामी स्वीकार गर्दछौ ।
२६. हामी जनमुखी, पृथ्वीको रक्षा गर्ने खालको तथा सबै लैंगिक र उमेर समुह उत्तरदायी तथा सबै मानव अधिकार र आधारभूत स्वतन्त्रता सुनिश्चित गर्ने, सहज सहजीवनलाई सघाउने, सबै प्रकारको भेदभाव र हिंसालाई अन्त्य गर्ने तथा पूर्ण र सार्थक सहभागितालाई सघाउँदै सबै व्यक्ति र समुदायलाई सशक्त बनाउने शहरी र ग्रामीण विकासप्रति प्रतिबद्ध छौ । त्यसैगरी हाम्रो शहर र बस्तीहरूको मानवीयकरणको महत्वपूर्ण तत्वको रूपमा हामी संस्कृतिको प्रवर्द्धन तथा विविधता र समानताको सम्मान गर्न पनि प्रतिबद्ध छौ ।
२७. हामी कोहि पछाडि नछुटोस् भन्ने हाम्रो प्रतिज्ञाको पुनर्पुष्टि गर्नुका साथै पूर्ण मानवीय सम्भावनाको उपयोगको लागि औपचारिक वा अनौपचारिक जुनसुकै बस्तीका बासिन्दाहरूलाई सम्मानपूर्ण र मर्यादित तथा प्रतिफलपूर्ण जीवन यापन गर्न सक्षम तुल्याउन शहरीकरणले प्रदान गर्न सको सम्भा अवसर र लाभको समान वितरण गर्न पनि प्रतिबद्ध छौ ।
२८. हामी शरणार्थीहरू, आन्तरिक विस्थापित व्यक्ति र जुनसुकै स्तरको आप्रवासीको मानव अधिकारको पूर्ण सम्मान सुनिश्चित गर्न तथा तिनलाई स्विकार्ने शहरहरूलाई राष्ट्रिय परिस्थितिका साथै नगर र शहरमा ठूलो संख्यामा हुने आप्रवासनका कारण विभिन्न चुनौति हुने भए पनि यसले शहरी जीवनमा सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक योगदान पनि गर्न सक्दछ भन्ने तथ्यलाई मनन गर्दै अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगद्वारा समर्थन गर्न हामी प्रतिबद्ध छौ । त्यसैगरी योजनाबद्ध र सुव्यवस्थित आप्रवासन नीति अनुरूप विश्वव्यापी, राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय तथा स्थानीय तहमा सुरक्षित, विधिसम्मत र नियमित आप्रवासन सुनिश्चित हुने गरी अन्तर्राष्ट्रिय आप्रवासन तथा विकास बीच सहकार्यमा बृद्धि गर्न तथा शहरमा आप्रवासीहरूको सकारात्मक योगदानलाई र सुदृढ शहरी-ग्रामीण सम्बन्धलाई सक्षम बनाउने प्रणाली स्थापना गर्न स्थानीय सरकारहरूलाई सहयोग गर्न पनि हामी प्रतिबद्ध छौ ।
२९. प्रकोपको सबैभन्दा जोखिममा परेका र बारम्बार र लामो अवधिसम्म मानवीय संकटमा परेका समुदायहरूमा लगानी सहित सबैको लागि सामाजिक र आधारभूत सेवा पुर्याउनको लागि राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय तथा स्थानीय सरकारको उपयुक्तता अनुसारको समन्वयकारी भूमिकालाई तथा तिनको अन्य सार्वजनिक निकाय र गैरसरकारी संस्थाहरूसंगको सहकार्यलाई सुदृढ गर्न हामी प्रतिबद्ध छौ । शहरी संरचनाका संकटासन्न व्यक्तिहरूको लागि मर्यादित र उत्पादक रोजगारको लागि पर्याप्त सेवा, स्थान र अवसर विस्तार गर्न तथा स्थानीय समुदाय र स्थानीय सरकारसंग सहकार्य गरी पीडित व्यक्ति र स्विकार्ने समुदायसम्म विकासमा प्रतिगमनलाई निषेध गर्नको लागि सहयोग सुनिश्चित हुने गरी स्थानीय, टिकाऊ र मर्यादित समाधानको खोजी गर्न पनि हामी प्रतिबद्ध छौ ।
३०. सशस्त्र द्वन्द्वको समयमा उत्थानशील शहरी सेवालाई सरकार तथा नागरिक समाजहरूले अझ बढी सहयोग गर्नुपर्ने आवश्यकतालाई हामी मनन गर्दछौ । त्यसैगरी अन्तर्राष्ट्रिय मानवीय कानूनको पूर्ण सम्मानप्रति प्रतिबद्ध र हनुपर्ने आवश्यकतालाई पनि हामी स्वीकार गर्दछौ ।

२१. हामी प्रतिबद्धता जाहेर गर्दछौं कि राष्ट्रिय कानून र मानक बमोजिम पर्याप्त जीवनस्तरको अधिकारको अंशको रूपमा रहेको सबैको लागि पर्याप्त आवास अधिकारको क्रमिक कार्यान्वयनलाई समर्थन गर्ने राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय तथा स्थानीय आवास नीतिलाई प्रबर्द्धन गर्दछौं जसले सबै किसिमको विभेद र हिंसा विरुद्ध र जबरजस्ती उठिबासलाई निषेध गर्दछ र घरबारबिहीन, जोखिमपूर्ण स्थितिमा रहेका, न्यून आयवर्ग, अपांगता भएका व्यक्ति समेतको आवश्यकतालाई संबोधन गर्दै सम्बन्धित समुदाय र सरोकारवालाहरूलाई बस्तीको सामाजिक उत्पादन समेतका यो जना निर्माण र कार्यान्वयनमा सहभागिता र संलग्नता गराई सबल बनाउँदै लग्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
२२. हामी प्रतिबद्धता जाहेर गर्दछौं कि हामी एकीकृत, लैंगिक र उमेर समुह उत्तरदायी आवास नीति तथा पद्धतीहरूलाई बढावा दिन्छौं जसमा सबै क्षेत्रगत र मुख्यतः रोजगारी, शिक्षा, स्वास्थ्य सेवा, र सामाजिक समावेशिता जस्ता सम्बन्धित क्षेत्रहरू पर्दछन् । साथै यस कार्यमा सबै तहका सरकारका त्यस्ता नीतिहरू जसले आवासको आवश्यकता समेटेको हुन्छ र यस्तो आवास जुन पर्याप्त, धान्न सकिने, आफ्नो पहुँच भित्रको, स्रोत कुशल, सुरक्षित, उत्थानशिल, सुसंयोजित र सही अवस्थितिमा आवास सम्बन्धी प्रावधान सहितका र शहरको नजिक र शहरसंगको स्थान विशेष पक्षको सम्बन्धको महत्त्वलाई सम्बोधन गर्दछ त्यस्ता नीतिहरूलाई प्रबर्द्धन गर्दछौं ।
२३. सीमान्तकृत समुदाय, घरबारबिहीन व्यक्ति र जोखिमपूर्ण स्थितिमा रहेका व्यक्तिहरूको सामाजिक आर्थिक र सांस्कृतिक एकीकरण हुने र पृथकीकरण रोक्ने गरी सुरक्षित, किफायती र समाजका विभिन्न आयवर्गको लागि पहुँचपुग्ने आवासका पर्याप्त र विविध विकल्पको आपूर्तिलाई प्रोत्साहन गर्ने हामी प्रतिबद्ध छौं । हामी यो पनि प्रतिबद्धता जाहेर गर्दछौं कि घरबारबिहीनहरूको जीवनको अवस्थामा सुधार गर्नको लागि समाजमा उनीहरूको पूर्ण सहभागितालाई सहज बनाउन, घरबारबिहीनतालाई निर्मूल गर्न तथा यसको अपराधीकरण विरुद्ध लड्न र निर्मूल गर्नका लागि हामीले सकारात्मक उपायहरू अपनाउने छौं ।
२४. किफायती र सुविधायुक्त जग्गा, आवास, आधुनिक र नवीकरणीय उर्जा, सुरक्षित खानेपानी र सरसफाई, सुरक्षित, पौष्टिक र पर्याप्त खाना, फोहोर विसर्जन, दिगो आवागमन, स्वास्थ्य र परिवार नियोजन सेवा, शिक्षा, संस्कृति र सूचना तथा सञ्चार प्रविधि जस्ता दिगो आधारभूत भौतिक र सामाजिक पूर्वाधारमा सबैका लागि बिना भेदभाव समतामूलक र किफायती सुगमता वृद्धि गर्न हामी प्रतिबद्ध छौं । त्यसैगरी हामी यी सेवासुविधाहरू उपयुक्तता अनुसार महिला, बालबालिका, तथा युवा, वृद्ध तथा अपांगता भएका व्यक्तिहरू, आप्रवासी, आदिवासी तथा स्थानीय समुदाय र अन्य जोखिममा रहेका व्यक्तिहरूप्रति लक्षित बनाउन पनि प्रतिबद्ध रहने छौं । यस सन्दर्भमा हामी कानूनी, संस्थागत, सामाजिक आर्थिक तथा भौतिक व्यवधानहरू हटाउन प्रोत्साहन गर्दछौं ।
२५. हामी प्रतिबद्धता जाहेर गर्न चाहन्छौं कि उपराष्ट्रिय तथा स्थानीय सरकार सहित उपयुक्त सरकारको तहमा सबैको भूस्वामित्वको अधिकारलाई सुनिश्चित गर्दै, भूमीमा भएका बहुआयामिक स्वामित्वका प्रकारहरूलाई मत्न गर्दै र बृहत्तर भूमी तथा सम्पत्तीको अधिकारको त्रिमिकताको सन्दर्भमा प्रयोजन सुहाउँदो (फिट फर परपज) र लैंगिक तथा उमेर समुह उत्तरदायी र अफ्र विशेषतः महिला सशक्तिकरणको साधनको रूपमा महिलाको स्वामित्व र प्रभावकारी भूमी प्रशासन प्रणाली बनाउन बढावा दिइनेछ ।
२६. भौतिक वातावरण, खासगरी सार्वजनिक स्थल, सार्वजनिक यातायात, आवास, शिक्षा, स्वास्थ्य सुविधा, सार्वजनिक सूचना तथा सञ्चार (सूचना तथा सञ्चार प्रविधि र प्रणाली सहित) र शहर र गाउँ दुवैमा खुल्ला वा सार्वजनिक रूपमा प्रदान गरिने अन्य सेवा तथा सुविधामा अरु सरह समान रूपमा अपांगता भएका व्यक्तिहरूलाई पनि शहर तथा बस्तीहरूमा सेवासुविधामा सुगमता प्रदान गर्ने उपयुक्त उपायहरूको प्रवर्द्धनप्रति हामी प्रतिबद्ध छौं ।
२७. हामी त्यस्ता सार्वजनिक स्थलहरू सुनिश्चित गर्न चाहन्छौं जहाँ सामाजिक अन्तर्क्रिया र समावेशिता, मानव स्वास्थ्य, जनकल्याण, र आर्थिक विनिमय सम्भव होस् । यस्ता कार्यको लागि डिजाइन गरिएका र व्यवस्थापन गरिएका यी सार्वजनिक स्थलहरूले विविधतायुक्त जनसमुदाय बीच सांस्कृतिक अभिव्यक्तिका अवसरहरू र फरक फरक समुदाय तथा संस्कृती बीच सम्वाद, मानवीय विकास र शान्तीपूर्ण, समावेशी र सहभागितामूलक समाज स्थापनाको लागि थप सामुहित जीवनयापन, सुसम्पर्क र सामाजिक समावेशितालाई बढावा दिनेछ ।

३८. हामी शहर र बस्तीहरूमा एकीकृत शहरी र क्षेत्रगत नीति र राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय र स्थानीय स्तरमा पर्याप्त लगानी गरी सांस्कृतिक पूर्वाधार र सम्पदा स्थल, संग्रहालय, आदिवासी संस्कृति र भाषा तथा परम्परागत ज्ञान र कलाते शहरी क्षेत्रको पुनर्स्थापना र पुनरुद्धार गर्न तथा सामाजिक सहभागिता र नागरिक अभ्यासले खेल्ने भूमिकालाई उजागर गरी उपयुक्तता अनुसार प्राकृतिक, मूर्त र अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदाबाट दिगो लाभ लिन प्रतिबद्ध छौ ।
 ३९. शहर र बस्तीहरूमा महिला र बालबालिका, युवा तथा जोखिमपूर्ण अवस्थाका व्यक्ति बढी प्रभावित हुने गरेको तथ्यलाई गर्दै सबैले हिसा र धम्कीबाट भयरहित भएर बाँच्न, काम गर्न र शहरी जीवनमा सहभागी हुनको लागि सुरक्षित, स्वस्थ, समावेशी र सुनिश्चित वातावरणलाई प्रवर्द्धन गर्न हामी प्रतिबद्ध छौ । हामी महिला र बालिकाप्रति लक्षित बाल, अल्पायु र बलजफ्ती विवाह र महिला यौनांग छेदन लगायतको हानिकारक प्रचलन निर्मूल गर्न पनि क्रियाशील रहने छौ ।
 ४०. शहर तथा बस्तीहरूमा सामाजिक संयोजन, अन्तर्संस्कृती संवाद र सन्मान, सहिष्णुता, पारस्परिक आदर, लैंगिक समानता, नवीनता, उद्यमशीलता, समावेशिता, पहिचान र सुरक्षा तथा सबैको स्वाभिमान, तथा जीवनशैली र सजीव शहरी अर्थव्यवस्था भएको विविधतायुक्त शहरलाई अंगिकार गर्न हामी प्रतिबद्ध छौ । त्यसैगरी हाम्रा स्थानीय निकायहरूबाट बढ्दो विविधतायुक्त र बहुसांस्कृतिक समाजहरूमा बहुलता र शान्तिपूर्ण सहअस्तित्वलाई प्रवर्द्धन गर्नको लागि आवश्यक कदम चाल्नको लागि पनि हामी आफ्नो प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछौ ।
 ४१. हामी शहर तथा बस्तीमा समावेशी मन्त्रको विस्तार गर्न राष्ट्रिय नीति अनुरूप निर्णय, योजना, अनुगमन प्रक्रियामा नागरिक संलग्नता लगायत सहप्रावधान तथा सहउत्पादन सहित सबैको सार्थक सहभागितालाई अनुमति दिने संस्थागत, राजनैतिक, कानूनी तथा आर्थिक संयन्त्रलाई प्रोत्साहन गर्न प्रतिबद्ध छौ ।
 ४२. पुरुष तथा महिला, बालबालिका तथा युवा, बुद्ध र अपांगता भएका व्यक्ति, आदिवासी तथा स्थानीय समुदाय, शरणार्थी, आन्तरिक रुपमा बिस्थापित तथा वर्ण, धर्म, जात र सामाजिक आर्थिक स्तरको विभेद बिना जुनसुकै स्तरको आप्रवासी लगायत समाजको सबै तप्काबाट हुनसक्ने योगदानलाई ध्यानमा राखी उमेर र लैंगिक तरिका सहित संवादको अवसर प्रदान गरेर सबै सान्दर्भिक सरोकारवालाहरूबीच सहमति कायम गर्न उपराष्ट्रिय र स्थानीय सरकारको महत्वपूर्ण भूमिकालाई हामी समर्थन गर्दछौ ।
- दिगो तथा समावेशी शहरी सम्पन्नता र सबैका लागि अवसर*
४३. पूर्ण र उत्पादनशील रोजगारी तथा सबैका लागि मर्यादित कामसहितको टिकाउ, समावेशी र दिगो आर्थिक विकास नै दिगो शहरी र क्षेत्रगत विकासको प्रमुख तत्व हो भन्ने तथा शहर र बस्तीहरू सबैलाई स्वस्थ, उत्पादनशील, समुन्नत र भरिपूर्ण जीवन यापनको लागि समान अवसर पाइने स्थान हुनुपर्दछ भन्ने हामी मान्यता राख्दछौ ।
 ४४. हामी आत्मसात गर्दछौ कि शहरी अर्थतन्त्रमा उर्जा कुशल, नविकरणीय उर्जा, उत्थानशिलता, उत्पादकत्व, वातावरणीय संरक्षण र दिगो बृद्धिको बढोत्तरीबाट शहरी अर्थतन्त्रको आकार र संचयको फाइदा लिनको लागि शहरी स्वरूप, पूर्वाधार र भवन डिजाइन जस्ता मूल्य र स्रोत कुशलता ज्यादै महत्वपूर्ण परिचालकहरू हुन् ।
 ४५. हामी कटिबद्धता व्यक्त गर्दछौ कि हामी आन्तरिक सम्भावनाहरू, प्रतिस्पर्धात्मक फाइदा, सांस्कृतिक सम्पदा र स्थानीय स्रोतहरूलाई जीवन्त, दिगो र समावेशी शहरी अर्थतन्त्र निर्माणमा खर्चिनुको साथसाथै स्रोत कुशल र उत्थानशिल पूर्वाधार, दिगो र समावेशी औद्योगिक विकास र दिगो उपभोग तथा उत्पादन ढाँचा र व्यवसाय र नविनता साथसाथै जीवनयापनको लागि उपयुक्त वातावरण तथा सर्बलिङ्गणलाई बढावा दिनेछौ ।
 ४६. आर्थिक विकासमा आवासले पुंजी निर्माण, आय, रोजगार सिर्जना र बचत सृजना गर्न मद्दत गर्नुको साथै राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय र स्थानीय सबै तहमा दिगो तथा समावेशी आर्थिक रुपान्तरणमा बृद्धि गर्दछ भन्ने मान्यता सहित अन्य आर्थिक क्षेत्रगत उत्पादनशीलतालाई पनि प्रेरित गर्ने सामाजिक आवास उत्पादन लगायत किफायती र दिगो आवास तथा आवास बित्त व्यवस्थाको भूमिकालाई प्रवर्द्धन गर्न हामी प्रतिबद्ध छौ ।

४७. स्थानीय आर्थिक विकासमा सहयोग पुर्याउनु, सबै सरकारका तहहरूमा, सेवाका क्षेत्रहरूमा र सम्बन्धित सरोकारवालाहरूलाई बढावा दिन एकीकृत, सहकार्य, समन्वय र सम्बद्धलाई बृद्धि गर्ने र राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय र स्थानीय संस्थाहरूलाई सुदृढ गर्नको लागि उपयुक्त कदम चाल्न हामी प्रतिबद्ध छौ ।
४८. शहरी आर्थिक विकासका अवसर तथा विद्यमान र भावी चुनौतिहरूको पहिचान र सम्बोधन गर्नको लागि स्थानीय सरकार, निजी क्षेत्र र नागरिक समाज, महिला, युवाका प्रतिनिधिमूलक संस्था लगायत अपांगता भएका व्यक्ति, आदिवासी, व्यवसायी, शिक्षण संस्था, श्रमिक संघ, कर्मचारी संघ, अप्रवासी संघ तथा सांस्कृतिक संघ लगायत सबै सम्बद्ध सरोकारवालाहरूको प्रभावकारी सहभागितालाई हामी प्रोत्साहन गर्दछौ ।
४९. हामी शहरी र ग्रामीण कार्यक्षेत्रलाई राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय र स्थानिक प्रणाली तथा शहर र बस्तीको प्रणालीसंग एकीकरण गर्ने किसिमको क्षेत्रीय प्रणालीलाई समर्थन गर्ने प्रतिबद्ध छौ, जसले दिगो व्यवस्थापन र प्राकृतिक स्रोत तथा भूमिको उपयोगलाई सम्बर्द्धन गर्दै शहर र गाउँको आपूर्ति र मागलाई जोड्ने विश्वसनीय आपूर्ति र मूल्य श्रृंखलालाई सुनिश्चित गर्नेछ र शहर र ग्रामीण क्षेत्रका माग र बितरणलाई समतमूलक ढंगले विस्तार गर्दै क्षेत्रीय विकासलाई सहयोग गर्दछ र शहरी-ग्रामीण क्रमिकता र सामाजिक, आर्थिक र क्षेत्रगत खाडललाई पूर्ति गर्नेछ ।
५०. दिगो यातायात र आवागमन प्रविधि र संचार संजाल र पूर्वाधारहरूलाई सबल बनाउँदै शहर-गाउँ बीचको अन्तरीक्रिया र सम्पर्कलाई प्रोत्साहित गर्ने एकीकृत शहरी र क्षेत्रगत पद्धतीमा आधारित योजनाहरूद्वारा उत्पादकत्व बृद्धि, सामाजिक आर्थिक र क्षेत्रगत संसय साथसाथै सुरक्षा र वातावरणीय दिगोपनका सम्भावनाहरूलाई अधिकतम उपयोग गर्न हामी कटिबद्ध छौ ।
५१. छोडिएका क्षेत्रहरूलाई भेदै वा योजनाबद्ध शहरी विस्तारको रणनीतिद्वारा अर्थतन्त्रको आकार विस्तार र खिदलो बनाउनु, योजनाबद्ध खाद्य प्रणालीलाई सबल बनाउँदै र स्रोत कुशलता, शहरी उत्थानशिलता र वातावरणीय दिगोपनलाई प्रस्फुटन गर्ने दिगो व्यवस्थापन र प्राकृतिक स्रोत तथा भूमिको परिचालन, उपयुक्त सघनता र जनघनत्व, बहुकेन्द्र र मिश्रित प्रयोग जस्ता क्षेत्रगत ढाँचा, शहरी योजना र प्रारूपणका उपायको प्रयोगद्वारा शहरी स्थानिक प्रणालीको विकासलाई हामी प्रोत्साहन गर्ने प्रतिबद्ध छौ ।
५२. हामी शहरको अव्यवस्थित विस्तार र क्षयीकरण (सिमान्तीकरण) रोक्दै सुगमतायुक्त र राम्रो सम्पर्क भएका पूर्वाधार र सेवाहरू, दिगो जनघनत्व र खिदलो प्रारूपण (डिजाइन) र नयाँ थपिएका टोलहरूको बृहत्तर शहरी बनेोटमा एकीकरण गर्ने खालका योजना निर्माणद्वारा उपयुक्त, शहरी विस्तारलाई निर्देश गर्नसके, र शहरी नविकरणलाई प्राथमिकताका साथ अघि बढाउने स्थानिक विकास रणनीतिलाई प्रोत्साहित गर्दछौ ।
५३. हामी सामाजिक र आर्थिक विकासको संवाहकको रूपमा सुरक्षित, समावेशी, सुगमतायोग्य, हरित र स्त्रीय सार्वजनिक स्थलको प्रवर्धनप्रति प्रतिबद्ध छौ जसबाट दिगो रूपमा तिनका सम्भावनाहरूको उपभोग गरी सम्पत्तिको मूल्य सहित सामाजिक र आर्थिक मूल्य (महत्व)मा बृद्धि गर्नुका साथै सबैलाई व्यवसाय, सार्वजनिक र निजी लगानी तथा रोजगारीको अवसर प्रदान गर्ने सहयोग हुनेछ ।
५४. हामी सम्भव भएसम्म नवीकरणीय र किफायती उर्जाको उत्पादन र प्रयोग तथा दिगो र प्रभावकारी यातायात पूर्वाधार र सेवाप्रति प्रतिबद्ध छौ, जसले संयोजनको लाभ दिँदै आर्थिक, वातावरणीय र सार्वजनिक स्वास्थ्यको लागतमा अकुशल आवागमन, भीडभाड, वायु प्रदूषण, शहरी ताप टापु र कोलाहलको प्रभाव कम गर्नेछ । हामी उर्जा र खासगरी गरीब र अनौपचारिक बस्तीका बासिन्दाहरूको साथै सबैका लागि यातायातको आवश्यकताको विषयमा पनि विशेष प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछौ । नवीकरणीय उर्जा लागत घटाउनु सक्नु शहर र बस्तीहरूमा उर्जा वितरण लागत कम गर्ने प्रभावकारी उपायको रूपमा पनि हामीले लिएका छौ ।
५५. हामी बाल र मातृ मृत्युदर कम गर्न पर्याप्त, समावेशी तथा स्त्रीय सार्वजनिक सेवा, सफा वातावरण, विश्व स्वास्थ्य संगठनले विस्तार गरेको वायु गुणस्तरको निर्देशिका अनुसूचका सामाजिक संरचना तथा स्वास्थ्य सेवा, यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य सेवा जस्ता सुविधाहरूको सबैव्यापी उपलब्धताको प्रसार गरी स्वस्थ समाज निर्माणलाई प्रोत्साहन गर्ने प्रतिबद्ध छौ ।

५६. हामी, नवीन तथा प्रतिस्पर्धात्मक शहरी अर्थतन्त्रलाई योगदान दिन श्रम शक्तिलाई आयआर्जनको अवसरहरु, ज्ञान, सीप तथा शिक्षाको सुविधा प्रदान गरेर उपयुक्त भएसम्म आर्थिक उत्पादनशीलता बढाउन प्रतिबद्ध छौं । हामी, शहर तथा बस्तीमा पूर्ण तथा उत्पादक रोजगारी, मर्यादित काम र जीविकोपार्जनका अवसरहरुको प्रसार गरेर आर्थिक उत्पादनशीलता बढाउन पनि प्रतिबद्ध छौं ।
५७. हामी, आवश्यकता अनुसार, विशेषतः महिला, युवा, अशक्त, आदिवासी तथा स्थानीय समुदाय, शरणार्थी तथा आन्तरिकरूपमा विस्थापित र प्रवासीहरु, र त्यसमा पनि मूलतः अति गरीब तथा जोखिमपूर्ण अवस्थामा भएकाहरुलाई पूर्ण तथा उत्पादक रोजगारी, शहर तथा बस्तीमा सबैको लागि मर्यादित रोजगारी, आय आर्जनको अवसर र भेदभावरहित भएर कानुनसम्मत आय आर्जनको अवसरमा पहुँचका लागि प्रतिबद्ध छौं ।
५८. हामी, वातावरणीय दिगोपन र समावेशी समृद्धिको सिद्धान्तमा आधारित भएर लगानी, नविन आविष्कार र उद्यमशिलतालाई प्रवर्धन गर्दै प्रोत्साहनकारी, उचित, र उत्तरदायी व्यवसायिक वातावरण निर्माणलाई बढावा दिने कार्य प्रति प्रतिबद्ध छौं । हामी समग्र मूल्य श्रृंखलाका लघु, साना तथा मझौला उद्योग तथा सहकारी र विशेषतः औपचारिक र अनौपचारिक अर्थतन्त्रमा कार्यरत सामाजिक र एकजुट अर्थतन्त्रका व्यापार तथा उद्योगहरुले सामना गर्नुपरेको चुनौतीलाई सम्बोधन गर्न प्रतिबद्ध छौं ।
५९. हामी राष्ट्रिय परिस्थितिलाई ध्यानमा राखेर श्रमजीवी गरीबहरुको अनौपचारिक अर्थतन्त्रमा योगदान, खासगरी महिला, र त्यसमा पनि अवैतनिक, घरेलु स्वदेशी, तथा प्रवासी मजदुरहरुको शहरी अर्थतन्त्रमा रहेको योगदानलाई पहिचान गर्न प्रतिबद्ध छौं । तिनीहरुको जीविका, कामगर्ने अवस्था तथा आय सुरक्षा, कानुनी तथा सामाजिक सुरक्षा, सीप, सम्पत्ति तथा अन्य सहयोगी सेवाहरुमा पहुँच, तथा उनीहरुको आवाज र प्रतिनिधित्वलाई सुधार गर्नु आवश्यक छ । हालको जीविकोपार्जनको अवस्थालाई प्रवर्धन गर्दै सन्तुलित पद्धति स्थापना गरेर, प्रोत्साहन र नीति नियम लागू गर्दै वर्तमान जीविकाको संरक्षण र सुधारबाट कामदार र आर्थिक एकाइहरुको औपचारिक अर्थतन्त्रमा प्रगतिशिल रुपान्तरण गर्नेछौं । यस सन्दर्भमा हामी राष्ट्र विशेषको परिस्थिति, कानुन, नीति, अस्थास तथा प्राथमिकतालाई ध्यानमा राख्नेछौं ।
६०. हामी दिगो पर्यटन, प्रदर्शन कला, र सम्पदा संरक्षण जस्ता अन्य गतिविधिहरु सहितका सांस्कृतिक र रचनात्मक उद्योगहरु मार्फत गुणस्तरीय, मर्यादित र उत्पादक रोजगारी सृजना गरेर र विविधिकरण, प्राविधिक सुधार, अनुसन्धान र नविन अविष्कारलाई बढावा दिँदै उच्च मूल्य अभिवृद्धिको क्षेत्र मार्फत प्रगतिशिलरूपमा उच्च उत्पादकत्व भएको अर्थतन्त्रमा रुपान्तरण गर्न शहरी अर्थतन्त्रलाई निरन्तरता दिन प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछौं ।
६१. हामी शहर र बस्तीहरुको उत्पादकत्व अभिवृद्धि र साफा संबद्धी ल्याउन सम्भव ठाउँहरुमा शहरी जनसांख्यिक लाभान्शको उपयोग गर्दै शिक्षा, सीप विकास र रोजगारीमा युवाहरुको पहुँच विस्तार गरिने प्रतिबद्धता जनाउँदछौं । बालबालिका र युवायुवती असल भविष्य निर्माणको परिवर्तनका प्रमुख संवाहक हुन् र सशक्तीकरण गर्दा उनीहरुमा आफ्नो र समाजको पक्षमा वकालत गर्ने ठूलो सम्भावना रहन्छ । नयाँ शहरी कार्यसूचीको कार्यान्वयनका लागि उनीहरुको सार्थक सहभागिताको लागि पर्याप्त र परिष्कृत अवसरहरु सुनिश्चित गर्नु आवश्यक छ ।
६२. हामी, शहरी जनसंख्याको जीवनस्तरलाई सुधार गर्दै सम्भव ठाउँहरुमा, बृद्धतालाई अवसरको रूपमा लिँदै नयाँ मर्यादित रोजगारी र त्यसको निरन्तरता, समावेशी र दिगो आर्थिक बृद्धि गर्न बढ्दो उमेरको जनसंख्याको सामाजिक, आर्थिक र स्थानिक परिणामहरुलाई सम्बोधन गर्दछौं ।

दिगो वातावरणीय तथा उत्थानशील शहरी विकास

६३. हामी गरिबी र यसका सबै प्रकार र आयामलाई अन्त्य गर्न चालिएका कदमहरुलाई निस्तेज पार्दै दिगो नहुने खालका उपभोग र उत्पादन स्वरूप, जैविक विविधताको ह्रास, पर्यावरणमा परिरहेको दबाव, प्रदुषण, प्राकृतिक र मानव सिर्जित प्रकोप तथा जलवायु परिवर्तन र तत्सम्बन्धी जोखिमहरुले शहर र बस्तीहरुलाई अभूतपूर्व खतरामा पारिरहेकोछ, र यो दिगो विकास उपलब्ध गर्नमा बाधक बनेको तथ्यलाई स्वीकार गर्छौं । शहरहरुको जनसांख्यिक प्रवृत्ति तथा त्यसको विश्व अर्थतन्त्रमा, जलवायु परिवर्तनको न्यूनीकरण र अनुकूलनका प्रयासहरुमा, एवं झोट तथा पर्यावरणको प्रयोगमा केन्द्रीय भूमिकालाई स्वीकार्दै तिनीहरुको योजना, वित्तव्यवस्था, विकास, निर्माण, शासन र व्यवस्थापन विधिको प्रत्यक्ष प्रभाव दिगोपना तथा उत्थानशीलतामा शहरी सीमा भन्दा परसम्म पर्दछ ।

६४. हामी विश्वभरिका शहरी केन्द्रहरू, विशेषतः विकासोन्मुख राष्ट्रहरूमा र तिनका बासिन्दाहरू खास गरी सामुद्र तटीय क्षेत्र, नदी डेल्टा क्षेत्र तथा विकासोन्मुख साना टापु राज्यहरूमा जलवायु परिवर्तन तथा अन्य धुकम्प, विषम मौसम, बाढी, जमीन भास, आँधी, धूलो तथा बालुबासीहतको हुरी, उष्ण लहर, जल अभाव, अनावृष्टि, जल तथा वायु प्रदूषण, सरुवा रोगहरू र समुद्री सतहमा बृद्धि जस्ता प्राकृतिक र मानव सिर्जित विपदहरूले संकटासन्न बनाउने गरेको पाउँछौ ।
६५. हामी जोखिमको स्तर मापन सहितको विपद जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिको विकास तथा प्राकृतिक र मानव सिर्जित प्रकोपहरूको क्रमिक मूल्यांकनलाई सहयोग गरेर, दिगो आर्थिक विकासलाई प्रोत्साहन दिएर तथा कुशल वातावरणीय शहरी तथा क्षेत्रगत योजना, संरचना तथा आधारभूत सेवाहरूद्वारा सबैको सम्पन्नता र जीवनस्तरको सुरक्षा गरेर शहरी पर्यावरणीय तथा वातावरणीय सेवाहरूको सुरक्षा र सुधार हुने, हरितगृह ग्यासहरूको उत्सर्जन तथा वायु प्रदूषण न्यूनीकरण हुने तथा विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनमा बृद्धि हुने गरी शहर तथा बस्तीमा प्राकृतिक स्रोतहरूको दिगो व्यवस्थापनलाई सहजीकरण गर्न प्रतिबद्ध छौ ।
६६. हामी, वातावरण मैत्री विकल्पहरूको छनोट गर्न, दिगो आर्थिक बृद्धि र शहरहरूलाई सेवा प्रवाहमा सुधार गर्न सक्षम बनाउने डिजिटलाइजेसन अवसरहरूको प्रयोग, स्वच्छ उर्जा तथा प्रविधिको साथसाथै नवीन यातायात प्रविधिहरूको प्रयोग हुने स्मार्ट सिटीको उपाय अपनाउन प्रतिबद्ध छौ ।
६७. हामी खुला, बहुउद्देशीय, सुरक्षित, समावेशी, सुलभ, हरित तथा गुणास्तरीय सार्वजनिक स्थलहरूको विकास तथा सुधार गर्न, बाढी, अनावृष्टिको जोखिम तथा उष्ण लहर लगायतको विपद् तथा जलवायु परिवर्तनमा शहरहरूको उत्थानशीलतालाई सुधार गर्न, खाद्य सुरक्षा र पोषण, शारीरिक र मानसिक स्वास्थ्य, तथा घर र वरिपरिको वायुको स्तर सुधार गर्न, ध्वनी कम गर्न र मनमोहक र बस्न लायक शहरहरू, मानव बस्ती तथा शहरी स्वरूपको विस्तार गर्न तथा रैथाने प्रजातिलेको संरक्षणलाई प्राथमिकता दिन प्रतिबद्ध छौ ।
६८. हामी शहरी डेल्टा, तटीय क्षेत्र तथा अन्य वातावरणीय संवेदनशील क्षेत्रहरूलाई यातायात, खाद्य सुरक्षा, आर्थिक सम्वृद्धि, पर्यावरणीय सेवा तथा उत्थानशीलताको लागि महत्वपूर्ण पर्यावरणीय स्रोत र आपूर्तिकर्ताको रूपमा आवश्यकताको पहिचान गर्न विशेष ध्यान दिन प्रतिबद्ध छौ । हामी दिगो शहरी तथा क्षेत्रगत योजना तथा विकासमा उपयुक्त साधनहरू एकीकृत गर्न प्रतिबद्ध छौ ।
६९. हामी शहर तथा मानव बस्तीलाई सहारा दिने तटीय क्षेत्र सहित जमीनको पर्यावरणीय र सामाजिक क्रियालाई संरक्षण तथा विस्तार गर्न, पर्यावरणको पुनरुत्पादन क्षमता स्थिर राख्न दिगो उपभोग तथा उत्पादन स्वरूपलाई सुनिश्चित गर्न पर्यावरणमा आधारित समाधानहरूलाई प्रोत्साहन गर्न प्रतिबद्ध छौ । हामी अव्यवस्थित शहरी विस्तार रोक्न र सीमित गर्न तथा आवश्यक भूउपयोग परिवर्तनलाई निषेध गर्न तथा उर्वर भूमि, नाजुक र महत्वपूर्ण पर्यावरणीय विनाशलाई रोक्नका लागि शहर विस्तारमा पर्याप्त घनत्व र सघनताको संयोजन गरी दिगो भूउपयोगलाई प्रबर्द्धन गर्न प्रतिबद्ध छौ ।
७०. हामी वस्तु तथा आधारभूत सेवाहरूको स्थानीय स्तरमा नै व्यवस्था गर्न, स्रोतको निकटताबाट लाभ लिन, उर्जा, जल, खाद्य तथा पदार्थहरूको बिकट स्रोतमा अधिक भर पर्दा आदुर्ग दिगोपनको चुनौतीहरू, सेवा आपूर्तिमा अवरोध बाट आउने संकट तथा स्थानीय व्यवस्थापनले बासिन्दाहरूको स्रोतसम्म पहुँचमा सहजीकरण हुने अवस्थाको पहिचान गर्न प्रतिबद्ध छौ ।
७१. हामी, वातावरणीय कुशल व्यवस्थापन तथा जोखिमपूर्ण रसायन, हावा र अल्पजीवी जलवायु प्रदूषक लगायत सबै फोहर, हरितगृह ग्यास र ध्वनिको न्यूनीकरणमा विशेष ध्यान दिएर तथा शहरी ग्रामीण सम्वन्ध, मौजुदा आपूर्ति व्यवस्था र मूल्य श्रृंखलाको साथसाथै चक्रीय अर्थतन्त्रको रूपान्तरणमा नयाँ र आसन्न चुनौतीको सामना गरेर पर्यावरण संरक्षण, पुनरुत्पादन, पुनरुद्धार तथा उत्थानशीलताको सहजीकरण सहित वातावरणीय प्रभाव र दिगोपनामा ध्यान दिएर भूमि, जल (महासागर, समुद्र र ताजा जलाशय), उर्जा, सामान, वन तथा खाना लगायतका स्रोतहरूको दिगो व्यवस्थापनलाई सुदृढ गर्न प्रतिबद्ध छौ ।

७२. हामी, स्थानीय र क्षेत्रगत माग र सम्बन्धित सरोकारवाला तथा समुदायको सहभागिता सहितको शहर-गाउँ क्रमिकता समावेश गरी एकीकृत जलस्रोत व्यवस्थापन गर्ने दीर्घकालीन शहरी र क्षेत्रगत योजना तथा पद्धती र स्थानिक विकास अभ्यासहरू प्रति प्रतिबद्ध छौं ।
७३. हामी, जलचक्रलाई ध्यानमा राखी शहरी, बाह्य तथा ग्रामीण क्षेत्रमा जलस्रोतको पुनर्स्थापना, फोहोर पानीलाई न्यूनीकरण तथा प्रशोधन गरेर, पानीको चुहावटलाई न्यून गरेर, पानीको पुनर्प्रयोग गरेर तथा पानीको सञ्चय, धारण र पुनर्भरणमा वृद्धि गरी जलस्रोतको संरक्षण तथा दिगो प्रयोगलाई प्रवर्द्धन गर्न प्रतिबद्ध छौं ।
७४. हामी वातावरणमैत्री फोहोरमैला व्यवस्थापनलाई प्रवर्द्धन तथा फोहोरलाई न्यूनीकरण, पुनर्प्रयोग र पुनरावृत्ति एवं ल्याण्डफिल क्षेत्रको न्यूनीकरण गर्दै एवं पुनर्प्रयोग नहुने फोहोरको हकमा यस विकल्पले सबैभन्दा राम्रो विकल्पको रूपमा वातावरणमैत्री परिणाम दिने अवस्थामा फोहोरमैलालाई उर्जामा बदल्दै फोहोरको उत्पातलाई ठोस रूपमा न्यूनीकरण गर्न प्रतिबद्ध छौं । हामी तटीय क्षेत्रमा परिष्कृत फोहोर तथा फोहोर पानी व्यवस्थापनबाट सामुद्रिक प्रदूषणलाई न्यूनीकरण गर्न पनि प्रतिबद्ध छौं ।
७५. हामी, हरितगृह ग्यासहरू तथा कार्बन कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरण गर्न, दिगो उपभोग तथा उत्पादन विधि सुनिश्चित गर्न, नयाँ मर्यादित रोजगारी सिर्जना गर्न, सार्वजनिक स्वास्थ्यमा सुधार ल्याउन तथा उर्जा आपूर्तिको लागत न्यून गर्नको लागि उपयुक्तता अनुसार राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय तथा स्थानीय सरकारहरूलाई प्रोत्साहन गर्न, दिगो, नवीकरणीय र किफायती उर्जा तथा उर्जामैत्री भवन तथा निर्माण विधिहरूको विकास गर्न, उर्जा संरक्षण र उर्जा प्रभावकारितालाई प्रवर्द्धन गर्न प्रतिबद्ध छौं ।
७६. हामी क्रीकट, धातु, काठ, खनिज पदार्थ तथा भूमी जस्ता कच्चा र निर्माण सामग्रीहरूको स्रोत कुशलतामा ध्यान दिँदै र प्राकृतिक स्रोतको दिगो प्रयोग प्रति प्रतिबद्ध छौं । हामी सामग्रीको सुरक्षित पुनर्लाभ तथा पुनर्प्रयोग सुविधाको स्थापना गर्न, दिगो र उत्थानशील भवनहरूको विकासलाई प्रवर्द्धन गर्न तथा स्थानीय, विपरीत तथा पुनर्चीकृत सामग्री तथा शिगारहित रंगरोगनको प्रयोगलाई प्राथमिकता दिन प्रतिबद्ध छौं ।
७७. हामी स्तरीय पूर्वाधार तथा स्थानिक योजनाको विकास, विपद जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी सेन्डाइ संरचना (२०१५-२०२०)ले अनुमोदन गरेको पर्यावरणमा आधारित पद्धति अनुकूल एकीकृत, उमेर तथा लैंगिकमैत्री नीति तथा योजनाहरूको पालना र कार्यान्वयन, विशेषतः अव्यवस्थित बस्तीहरू समेत औपचारिक तथा अनौपचारिक बस्तीका उच्च जोखिम स्थल समेत सबै तहमा र घरपरिवार, समुदाय, संस्था तथा सेवाहरूलाई विपदको प्रभाव, आघात र अव्यक्त तनावप्रति पूर्वतयारी, प्रतिकार्य, अनुकूलन तथा द्रुत पुनर्लाभ गर्न सक्षम बनाउन समग्रमा र तथ्य र सूचनामा आधारित विपद संकटासन्नता र जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनलाई मूलधारमा ल्याएर शहर र बस्तीको उत्थानशीलतालाई सुदृढ गर्न प्रतिबद्ध छौं । हामी विपदको जोखिम र प्रभाव कम गर्ने तथा अव्यवस्थित तथा अनौपचारिक बस्तीहरूको पुनरुद्धार तथा स्तरोन्नति गर्ने किसिमको उत्थानशील र स्रोत प्रभावकारी पूर्वाधारको विकासलाई प्रश्रय दिनेछौं । हामी स्थानीय अधिकारी तथा सरोकारवालाहरूसँग समन्वय गरेर विपद उत्थानशील अव्यवस्थित तथा अनौपचारिक बस्तीहरू समेतको सबै जोखिमपूर्ण आवासीय संचितीलाई सुदृढ तथा प्रवर्तीकरण गर्ने उपायहरूको प्रवर्धन गर्नेछौं ।
७८. हामी जोखिममा आधारित, सबै प्रकारको प्रकोप तथा जोखिमबारे सामाजिक चेतना जगाउने तथा प्राकृतिक र मानव सिर्जित विपद तथा द्वन्द्वले प्रभावित व्यक्तिहरूको तत्कालीक आवश्यकताहरूलाई समयानुकूल तथा प्रभावकारी स्थानीय प्रतिकार्य सुनिश्चित गर्नुका साथै जोखिम रोकथाम र उत्थानशील बनाउन घटना पश्चात लगानीको प्रवर्द्धन गर्ने जस्ता समग्र सामाजिक पद्धतिहरूमा प्रतिक्रियात्मक भन्दा रोकथाममूलक अग्रसरतालाई सहयोग गर्न प्रतिबद्ध छौं । यस क्रममा विपदपश्चात् पुनर्लाभ क्रियायामा उत्थानशीलता निर्माण, वातावरणीय तथा स्थानिक उपायहरू तथा विगतका विपदहरूको पाठ सँगसँगै नयाँ जोखिमहरूप्रति सचेतनालाई भाविष्यको योजनामा अनुकूलन गर्न **परिष्कृत पुनर्निर्माण**को सिद्धान्तलाई एकीकृत गरिएको हुनुपर्नेछ ।

७९. हामी जलवायु परिवर्तनको अनुकुलन तथा अल्पीकरण सहित अन्तराष्ट्रिय, राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय तथा स्थानीय जलवायु कार्यको प्रबर्द्धन गर्न तथा शहर र वस्ती, त्यहाँको बासिन्दाहरू तथा महत्वपूर्ण कार्यान्वयनकर्ताको रुपमा सम्पूर्ण स्थानीय सरोकारवालाहरूको प्रयत्नलाई साथ दिन प्रतिबद्ध छौं । हामी उत्थानशीलता निर्माणमा सहयोग गर्न तथा सबै उपयुक्त क्षेत्रहरूबाट हरितगृह ग्याँसहरूको उत्सर्जनलाई न्यूनीकरण गर्न प्रतिबद्ध छौं । यस्ता उपायहरू संयुक्त राष्ट्र संघको जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सम्मेलनबाट स्वीकृत पेरिस सम्झौताको लक्ष्यहरू अनुकूल हुनुपर्दछ, जस अनुसार विश्वव्यापी औसत तापक्रमको वृद्धिलाई पूर्व औद्योगिक स्तरको तुलनामा २ डिग्री सेल्सियस भन्दा बढी नहुने गरी नियन्त्रण गर्ने र तापक्रम वृद्धिलाई पूर्व औद्योगिक स्तरभन्दा १.५ डिग्री सेल्सियसभित्र सीमित गर्ने प्रयास गरिनेछ।
८०. हामी मध्यमदेखि दीर्घकालीन अनुकुलन योजना प्रक्रिया तथा पर्यावरणमा आधारित अनुकुलन समेतको आधारमा शहरी बासिन्दाहरूको उत्थानशीलता निर्माण गर्ने योजना, नीति, कार्यक्रम तथा कार्यहरूबारे जानकारी दिनको लागि जलवायु संकटासन्नता तथा प्रभावको शहरी स्तरको मूल्यांकनमा सहयोग गर्न प्रतिबद्ध छौं ।

प्रभावकारी कार्यान्वयन

८१. हामी सबै स्तरका सरकारहरूको उत्तम अभ्यासहरू, नीतिहरू र कार्यक्रमहरूको अनुभव उपयोग गर्दै **नयाँ शहरी कार्यसूची**मा वर्णित परिवर्तनकारी प्रतिबद्धता पूरा गर्न राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय र स्थानीय तहमा सो अनुरूपका नीति, प्रारूप, शहरी स्थानिक विकासका योजना तथा व्यवस्थापन र कार्यान्वयनको प्रभावकारी साधनहरू आवश्यक हुने हामीले बुझ्नेका छौं ।
८२. हामी दिगो शहरीकरणका लागि एकीकृत पद्धति लागू गर्न र **नयाँ शहरी कार्यसूची**को कार्यान्वयनलाई मूलधारमा ल्याउन तथा शहरी र ग्रामीण विकास रणनीतिहरू तथा कार्यक्रमहरूबीच समन्वय र सुधार गर्न संयुक्त राष्ट्र संघीय प्रणालीमा तथा बहुपक्षीय वातावरणीय सम्झौतासंग आवद्ध विकासका साझेदार अन्तरराष्ट्रिय तथा बहुपक्षीय वित्तीय संस्थाहरू, क्षेत्रीय विकास बैंकहरू, नीजि क्षेत्र तथा अन्य अन्य सरोकारवालालाई आह्वान गर्दछौं ।
८३. यसै सिलसिलामा, हामी, दिगो विकास कार्यसूची २०३० मा जोड दिइएको अनुच्छेद ८८ बमोजिम प्रणालीगत रणनीतिक योजना, कार्यान्वयन तथा प्रतिवेदनको संरचना अनुकूल दिगो शहरी विकासको क्षेत्रमा संयुक्त राष्ट्र संघीय प्रणालीगत समन्वय तथा सम्बद्धतालाई सुधार्नु पर्ने आवश्यकतालाई जोड दिन्छौं ।
८४. हामी राज्यहरूलाई अन्तरराष्ट्रिय कानून तथा संयुक्त राष्ट्र संघको घोषणापत्र विपरीत विशेषतः विकासोन्मुख राष्ट्रहरूमा आर्थिक तथा सामाजिक विकासको पूर्ण उपलब्धिलाई अवरुद्ध गर्ने कुनै पनि एकपक्षीय आर्थिक, वित्तीय वा व्यावसायिक गाँतविधिको तर्जुमा तथा लागू गर्नबाट मुक्त रहन दृढतापूर्वक आह्वान गर्दछौं ।

शहरी शासकीय संरचनाको निर्माण: सहयोगी प्रारूपको स्थापना

८५. हामी संयुक्त राष्ट्र संघ मानव बसोबास कार्यक्रम (युएन-ह्याबिटाट) को शासकीय परिषदले २० अप्रिल २०१७¹⁵मा निर्णय २१३ तथा ३ अप्रिल २००९¹⁶मा कार्यसूची २२८ द्वारा पारित निर्णय अनुरूप विकेन्द्रीकरण तथा स्थानीय अधिकारीहरूको सलौकरण सम्बन्धी अन्तराष्ट्रिय निर्देशिका तथा सबैका लागि आधारभूत सेवामा सुगमता सम्बन्धी अन्तराष्ट्रिय निर्देशिकामा निहित सिद्धान्त तथा रणनीतिहरूलाई स्वीकार गर्दछौं ।
८६. हामी पारदर्शी र जिम्मेदार बित्त संयन्त्रसँग पर्याप्त आवद्धता सुनिश्चित गरिएको राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय तथा स्थानीय संस्थागत तथा नियामक संरचनाद्वारा यथोचित रूपमा समर्थित एकीकृत विकास रणनीति तथा योजनाको खण्डको रूपमा दिगो शहरी तथा क्षेत्रीय विकासलाई मूलधारमा ल्याउनको लागि उपयुक्तता अनुसार समावेशी, कार्यान्वयनयोग्य तथा सहभागितापूर्ण शहरी नीतिहरू मार्फत् **नयाँ शहरी कार्यसूची**को प्रभावकारी कार्यान्वयनमा सहयोग गर्नेछौं ।

¹⁵ हेनुहोस् महासभाको बैसाडीऔँ सत्रको आधिकारिक विवरण, परिशिष्ट ८ (A/62/8), अनुसूची I.

¹⁶ Ibid, चौसाडीऔँ सत्र, परिशिष्ट ८ (A/64/8), अनुसूची I.

८७. हामी बहुस्तरीय परामर्श संयन्त्रको प्रयोगबाट तथा सरकारको हरेक तहमा योग्यता, साधन र स्रोतको स्पष्ट व्याख्या गरेर राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय तथा स्थानीय सरकारहरु बीच सशक्त समन्वय तथा सहकार्यलाई प्रोत्साहन गर्नेछौं ।
८८. हामी शहरीकरणको एकीकृत पद्धतिको सबलीकरण गर्न तथा यसको प्रतिनिधित्व गर्ने एकीकृत शहरी र क्षेत्रगत योजना रणनीतिलाई कार्यान्वयन गर्न उपयुक्त कार्यक्षेत्रलाई ध्यानमा राखी राजनीतिक प्रशासनका विभिन्न तह र श्रेणी, प्रशासनिक सीमानामा अन्य विषयको साथै ग्रामीण विकास, भूउपयोग, खाद्य सुरक्षा तथा पोषण, प्राकृतिक स्रोतको व्यवस्थापन, सार्वजनिक सेवाको प्रावधान, पानी तथा सरसफाइ, स्वास्थ्य, वातावरण, उर्जा, आवास तथा आवागमन नीति तथा क्षेत्रगत नीतिका उद्देश्य र उपाय बीच संयोजनलाई सुनिश्चित गर्नेछौं ।
८९. हामी, समानता र बिनाभेदभावमा आधारित कानूनी तथा नीतिगत संरचनाको स्थापना, उपयुक्तता अनुसार सरकारहरुको राष्ट्रिय शहरी नीतिलाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गराउने क्षमताको विकास, समानता र भेदभाव रहित सिद्धान्तमा आधारित उपयुक्त बित्तीय, राजनीतिक तथा प्रशासनिक विकेन्द्रीकरणलाई सुनिश्चित गर्दै नीति निर्माण तथा निर्णय क्षमता अभिवृद्धि गर्न उपयुक्त कदम चाल्नेछौं ।
९०. सम्बन्धित देशको राष्ट्रिय कानुनसंगत रहेर प्रभावकारी स्थानीय र महानगरीय बहूतहको शासनको लागि, उसका प्रशासनिक कार्यक्षेत्रको सीमा भित्रका महत्वपूर्ण शहरी, महानगरीय र क्षेत्रगत मामलाहरुको आवश्यक अख्तियारी र स्रोतहरु सहित निर्णयकार्यहरुमा संलग्न हुने कार्यको प्रत्याभूत हुनेगरी कार्य गर्नको लागि उनीहरुको क्षमता अभिवृद्धि गर्न सहयोग गर्ने प्रतिबद्धता जनाउँदछौं । हामी समावेशी तथा स्थानीय कानूनी संरचना तथा भरपर्दो वित्तीय संयन्त्र र उपयुक्तता अनुसार दिगो कर्जा व्यवस्थापनमा महानगरीय शासनको प्रबर्द्धन गर्नेछौं । हामी महिलाको पूर्ण तथा प्रभावकारी सहभागिता एवं स्थानीय सरकार लगायत सबै क्षेत्रमा समान अधिकार तथा सबै तहको निर्णय प्रक्रियामा नेतृत्व प्रबर्द्धन गर्ने उपायहरु अपनाउने छौं ।
९१. हामी, राष्ट्रिय कानून तथा नीतिहरु अनुरूप स्थानीय आवश्यकता अनुकूल स्थानीय सरकारलाई आफ्नो प्रशासनिक तथा व्यवस्थापकीय संरचना निर्धारण गर्न यथोचित सहयोग गर्नेछौं । हामी उपयुक्त नियामक संरचनालाई तथा आधारभूत सेवा तथा संरचनाहरुको विकास र व्यवस्थापन गर्न, सार्वजनिक हितलाई सुनिश्चित गर्न र स्पष्ट लक्ष्य, जिम्मेवारी र जवाफदेहिताको संयन्त्रलाई स्पष्ट रूपमा परिभाषित गर्नका लागि समुदाय, नागरिक समाज तथा निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गर्न स्थानीय सरकारलाई सहयोग गर्नेछौं ।
९२. हामी सहभागितामूलक र सबैको लागि खुल्ला सरकारका सबै तह तथा नागरिक समाज अटाउने स्थायी प्रकृतिको संयन्त्र र मञ्चको प्रवर्धन गर्न चाहन्छौं । यस नयाँ ढाँचाको मञ्चमा सबै शहरी र क्षेत्रगत नीति र योजना प्रक्रियामा उमेर र लैंगिक उत्तरदायी पद्धती भएको र जहाँ योजनाको सोच देखि प्रारूपण, बजेट विनियोजन, कार्यान्वयन, मूल्यांकन तथा समीक्षा जस्ता कार्य गरिन्छ र यसको लागि आवश्यक व्यापक र स्रोत सम्पन्न स्थायी संयन्त्र र मञ्च हुनेछ र यहाँ सुचना तथा संचारका प्रविधिहरु उपयोग गरिनेछन् र उपलब्ध तथ्यांकहरु सबैको पहुँचमा हुनेछ ।

शहरी स्थानिक विकासको योजना तथा व्यवस्थापन

९३. हामी, संयुक्त राष्ट्र संघीय मानव बसोबास कार्यक्रम (युएन-ह्याबिटाट) को शासकीय परिषदले २३ अप्रिल २०१५ मा निर्णय २९/६बाट अनुमोदित शहरी तथा क्षेत्रीय योजना सम्बन्धी अन्तराष्ट्रिय निर्देशिकाका रहेको शहरी तथा क्षेत्रीय योजना सम्बन्धी सिद्धान्त तथा रणनीतिहरुलाई स्वीकार गर्दछौं^{१७} ।

¹⁷ Ibid., सतरीऔँ सत्र, परिशिष्ट ८ (A/70/8), अनुसूची

९४. हामी अल्पकालीन आवश्यकता र प्रतिस्पर्धात्मक अर्थतन्त्रको दीर्घकालीन अपेक्षित परिणाम बीचको सन्तुलन, उच्च जीवनस्तर तथा दिगो वातावरणको उद्देश्ययुक्त एकीकृत योजनाको कार्यान्वयन गर्नेछौं । हामी हाम्रो योजनाहरूमा समय अनुसार परिवर्तनशील समाज तथा आर्थिक अवस्थासँग समायोजन गर्न सक्ने लचकता पनि कायम राख्न प्रयत्नशील रहनेछौं । हामी प्रविधिमा नवीन आविष्कारको फाइदा उठाउने तथा उन्नत जीवनयोग्य वातावरण निर्माण गर्ने प्रयास गर्दै यी योजनाहरूको कार्यान्वयन तथा नियमित मूल्यांकन गर्नेछौं ।
९५. हामी एकीकृत, बहुकेन्द्रित, र सन्तुलित क्षेत्रगत विकासका नीति तथा योजनाहरूको कार्यान्वयनमा सहयोग गर्नेछौं जहाँ विभिन्न स्तरका शहर र बस्तीहरू बीच आपसी सहयोगहरूलाई प्रोत्साहित गर्दै, खाद्य सुरक्षा र पीष्टिकता प्रणालीलाई बलियो बनाउनमा, दिगो, धान्नसकिने, पर्याप्त, उत्थानशील र सुरक्षित आवास, पूर्वाधार र सेवामा पहुँच पुर्याउन, शहर-गाउँको क्रमिकतामा प्रभावकारी व्यापारिक सम्पर्क विस्तार गर्न सहज गर्न र साना किसान र माझीहरूलाई स्थानीय, उपराष्ट्रिय, राष्ट्रिय, क्षेत्रीय र विश्वव्यापी मूल्य श्रृंखला र बजारसँग जोड्न सहयोग पुर्याउन हामी साना र मझौला शहर र नगरहरूको भूमिकालाई सबल बनाउन मद्दत गर्नेछौं । हामी शहरी कृषि तथा खेतीको सँगसँगै जिम्मेवार, स्थानीय तथा दिगो उपभोग तथा उत्पादन, एवं स्थानीय बजार व्यापारको सुलभ सञ्जाललाई दिगो तथा खाद्य सुरक्षामा योगदान गर्ने विकल्पको रूपमा सामाजिक अन्तरक्रियालाई पनि समर्थन गर्नेछौं ।
९६. हामी शहरी क्षेत्र र महानगरीय योजनाहरू समेतको दिगो शहरी र क्षेत्रगत योजना कार्यान्वयनलाई प्रोत्साहित गर्नेछौं जहाँ सबै स्तरका शहरी क्षेत्र र तिनीहरूका अर्ध-शहरी र ग्रामीण क्षेत्रहरू बीच आपसमा तालमेल सृजना गर्न र अन्तर शहरी सीमा समेतलाई समेट्न दिगो आर्थिक उत्पादकत्व अभिवृद्धि गर्न, र शहर-गाउँको क्रमिकतामा साथसाथै क्षेत्रीयस्तरमा समतामूलक वृद्धिको विकास गर्न मद्दत गर्ने दिगो क्षेत्रीय पूर्वाधार परियोजनाहरूमा सहयोग पुर्याउनेछौं । यस सन्दर्भमा, नगर र महानगरीय प्रशासनिक कामको रूपमा सार्वजनिक सेवा प्रवाह तथा स्थानीय र क्षेत्रीय विकासलाई प्रवर्द्धन गर्ने प्रभावकारी माध्यमको रूपमा हामी कार्यक्षेत्रमा आधारित शहरी ग्रामीण साक्षदारी तथा अन्तर्नगर सहकार्यको संयन्त्रलाई प्रोत्साहन गर्नेछौं ।
९७. हामी सम्भव ठाउँहरूमा शहरी क्षेत्रको पुनर्उत्थान तथा प्रवलीकरण गर्दै र अव्यवस्थित र अनौपचारिक बस्तीहरूको स्तरोन्नति सहित उच्च गुणस्तरीय भवन र सार्वजनिक स्थलहरू उपलब्ध गराएर सम्बन्धित सबै सरोकारवाला र वासिन्दाहरूको सहभागितामा एकीकृत र सहभागितामूलक तरिकाबाट अव्यवस्थित शहरी विस्तार तथा स्थानिक र सामाजिक आर्थिक पृथकीकरण र न्यून आयवर्गको विस्थापनलाई निषेध र नियन्त्रण गर्दै नियोजित शहरी विस्तार तथा रिक्त स्थानपूर्तिलाई प्रवर्द्धन गर्दै र सघन, पुर्ननिर्माणलाई प्रथमिकतामा राख्दै योजनाबद्ध शहरी विस्तार गर्नेछौं ।
९८. हामी अव्यवस्थित शहरी विस्तारलाई रोक्न, आवागमनमा चुनौती कम गर्न, आवश्यकता र प्रतिव्यक्ति सेवा वितरण लागत न्यूनीकरण गर्न तथा उपयुक्त भएसम्म घनत्व र लागत प्रभावकारिता र सञ्चयलाई सदुपयोग गर्न भूमि तथा प्राकृतिक संसाधनको निष्पक्ष, दक्ष तथा दिगो प्रयोगको सिद्धान्त अवलम्बन गर्दै, सघनता, बहुकेन्द्रीयता, उपयुक्त घनत्व तथा संयोजन, रिक्त स्थानको बहुउपयोग, निर्मित क्षेत्रहरूको मिश्रित सामाजिक आर्थिक प्रयोगमा आधारित योजनाबद्ध शहरी विस्तार गर्ने एकीकृत शहरी र क्षेत्रगत योजनाको प्रवर्द्धन गर्नेछौं ।
९९. हामी यस्ता शहरी योजनाका रणनीतिहरू कार्यान्वयनमा सहयोग गर्नेछौं जसले सबैको लागि उपयुक्त आवासको विकल्प र गुणस्तरीय आधारभूत सेवाहरूको साथसाथै सार्वजनिक स्थलहरू उपलब्ध गराएर र सामाजिक समिश्रण र सुरक्षालाई सबल बनाएर साथै सामाजिक र अन्तरपुस्ता अन्तरक्रिया र सामाजिक विविधतालाई बढावा दिन मद्दत गर्दछ । यस सन्दर्भमा हामी शहरी हिंसाग्रस्त क्षेत्रहरूमा सेवा प्रदायक पेशाकर्म र समुदायलाई उपयुक्त तालीम र सहयोगलगायतका कदमहरू चाल्नेछौं ।

१००. हामी सुरक्षित, सुगम, हरित र सुनियोजित संजाल सहितको गुणस्तरीय सडक र अरु सार्वजनिक स्थलहरूको पक्षपोषण गर्दछौं जुन सबैको लागि उपलब्ध छ र जहाँ यौनजन्य उत्पिडन र लैंगिक हिंसा लगायतका अपराध र हिंसा नहुनको साथै मानवीय मापनलाई आत्मासात गरिएका यथासक्य राम्रोसंग सडक सतहको जमीनलाई व्यावसायिक उपयोगको प्रावधानको लागि अंगालिएको छ । यहाँ औपचारिक र अनौपचारिक दुवै स्थानीय बजार र व्यवसायको साथसाथै गैर नाफामुखी सामुदायिक प्रयासहरूलाई प्रोत्साहित गर्दै पैदल यात्रा, साइकल सवारीलाई प्रेरित गर्ने जस्ता सार्वजनिक स्थलहरूमा ओर्लन आकर्षित गर्ने र यसबाट मानिसहरूको स्वास्थ्य र सम्पन्नतामा सुधार ल्याउन मद्दत गर्ने उद्देश्यका प्रयासहरूलाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।
१०१. हामी हरितग्यास उत्सर्जन, जलवायु अनुकुलका स्थानिक डिजाइनहरू, भवन र निर्माण, सेवा तथा पूर्वाधार, र प्रकृतिमा आधारित उपायहरू सहित उमेर र लैंगिक उत्तरदायी शहरी र क्षेत्रगत विकास र योजना प्रकृत्याहरू हामी बिपद जोखिम न्यूनीकरण र जलवायु परिवर्तनको अनुकुलन र न्यूनीकरण सम्बन्धि आत्मासात गरिएका र उपायहरूलाई आपसमा एकीकृत गर्दछौं । हामी सबै क्षेत्रहरूको बीच सहयोग र समन्वयलाई प्रोत्साहित गर्दछौं र स्थानीय अधिकारीहरूको प्रकोप जोखिम घटाउने र प्रतिकार्य योजना बनाउने क्षमता अभिवृद्धि गर्ने जस्तै जोखिम मुल्यांकन गर्ने, वर्तमान र भविष्यको लागि आवश्यक स्थानमा सार्वजनिक सेवाहरू उपलब्ध गराउने र भैपरि आउने र विकास योजनाहरू बनाउने जस्ता कार्यहरू गर्न प्रोत्साहित गर्नेछौं ।
१०२. हामी राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय तथा स्थानीय तहमा शहरी योजनाकारको शहरी योजना तथा प्रारूपण गर्ने क्षमतामा सुधार र तालिमको प्रावधानमा जोड दिनेछौं ।
१०३. हामी आतंकवाद र आतंकवादलाई सहयोग पुर्याउने हिंसात्मक अतिवाद सहित अपराध र हिंसा रोक्नको लागि शहरी सुरक्षा बलियो बनाउन समावेशी उपायहरूलाई एकीकृत गर्दछौं । यी उपायहरूमा आवश्यकता अनुसार निश्चित समूहलाई कर्ताकृत गरेबाट आउनसक्ने सुरक्षा खतराहरूलाई रोकथाम र प्रतिरोध लगायत सार्वजनिक सुरक्षा र अपराध तथा हिंसा निवारण सम्बन्धी नीति तर्जुमा गर्दा जोखिम र सांस्कृतिक सूचक सहित अव्यवस्थित तथा अनौपचारिक बस्तीहरूबारे मनन गरी उपयुक्तता अनुसार सम्बन्धित स्थानीय समुदाय तथा गैरसरकारी समूहलाई यस सम्बन्धि शहरी नीति तर्जुमा र पहलमा संलग्न गराइनेछ ।
१०४. हामी कानूनी प्रावधानको अधिनष्ठा रहेर जग्गा दर्ता र प्रशासनको कार्यसंग सम्बन्धित संस्थाहरूद्वारा बलियो, समावेशी व्यवस्थापन प्रारूप प्रयोग गरेर भूमीको पारदर्शिता, दिगो व्यवस्थापन र प्रयोग, सम्पत्ती दर्ता र सबल वित्त प्रणाली प्रयोगलाई बढावा दिनेछौं । हामी स्थानीय सरकार तथा सम्बन्धित सरोकारवालाहरूलाई नापीनक्शा, मूल्यांकन, जोखिम नक्शांकन र जग्गा तथा आवासको मूल्य अभिलेख राखिएका स्तरीय, समसामयिक र भरपर्दो तथ्यांक निकायसकने आधारभूत भूमी अभिलेख सूचना राख्ने कार्यमा विभिन्न सयन्त्रहरू मार्फत सहयोग गर्नेछौं । यी अभिलेखहरूमा कित्ता नक्शा, मूल्यांकन र जोखिम नक्शा, जग्गा र आवासको मूल्य अभिलेख जस्ता विविध सयन्त्रद्वारा स्तरीय, सामयिक र विश्वस्तरीय तथ्यांक हुनेछन् जसमा आम्दानी, लिंग, उमेर, वर्ग, जातीयता, आप्रवासनको स्थिति, अपांगता, भौगोलिक अवस्थिति अनुसारको विवरण तथा राष्ट्रिय सन्दर्भमा उपयुक्त अन्य सूचकहरू हुनेछन् जुन आवश्यकता अनुसार जग्गाको मूल्य परिवर्तनमा आवश्यक हुनेछ तर यी तथ्यांकहरू विभेदकारी भूउपयोग नीति तर्जुमा गर्नमा प्रयोग नहुने प्रत्याभूति हुनुपर्नेछ ।
१०५. हामी पर्याप्त आवासको अधिकारको क्रमिक कार्यान्वयनलाई पर्याप्त जीवनस्तर कायम गर्ने अधिकारको अंशको रूपमा प्रोत्साहन गर्नेछौं । हामी राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय तथा स्थानीय विकास रणनीतिहरू, भूमि नीति तथा आवास आपूर्तिबीच सुसंगत सुनिश्चित गर्न सहभागितामूलक योजना र आनुसंगिक सिद्धान्तलाई यथोचित लागू गरेर सबै तहमा आवास नीति तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्नेछौं ।
१०६. हामी सामाजिक समावेशी, आर्थिक प्रभावकारिता तथा वातावरण संरक्षणको सिद्धान्तमा आधारित आवास नीतिहरूको प्रवर्द्धन गर्नेछौं । हामी, सार्वजनिक स्रोतको किफायती र दिगो आवासको लागि प्रभावकारी प्रयोगलाई सहयोग गर्दछौं जसमा सामाजिक समावेशिताको लागि शहरका केन्द्र तथा पर्याप्त पूर्वाधार भएका सघन शहरी क्षेत्रहरूमा भएका जग्गा मिश्रित आय विकासलाई प्रवर्धन गर्ने लगायतका कार्यहरू पर्दछन् ।

१०७. विशेषतः न्यून आय वर्गको लागि आवासको आपूर्तिमा सुधार गर्न, पृथकीकरण र जबरजस्ती निष्कासन तथा विस्थापनलाई निषेध गर्न र सम्मानजनक र पर्याप्त क्षतिपूर्तिका लागि हामी विविध प्रकारका किफायती, दिगो आवासको विकल्पहरू, भाडाको आवास तथा सह आवास, सामुदायिक भूमि कोष तथा व्यक्ति र समुदायको आसन्न आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्ने सामूहिक स्वामित्वका सहकारी लगायत अन्य वैकल्पिक स्वरूपलाई प्रवर्द्धन गर्ने नीति, साधन, संयन्त्र तथा वित्तीय नमुनाको विकास गर्न प्रोत्साहन गर्नेछौं। यसमा अव्यवस्थित र अनौपचारिक बस्तीहरूको स्तरोन्नतिको लागि विशेष ध्यान दिएर क्रमागत आवास तथा स्वनिर्माण विधिमा सहयोग समावेश हुनेछ।
१०८. हामी शिक्षा, रोजगारी, आवास र स्वास्थ्य बीचको सुदृढ सम्बन्धलाई सम्बोधन गरेर र बहिष्करण तथा विभाजनलाई रोकेर स्थानीय एकीकृत आवासका पद्धतिहरूलाई प्रोत्साहन दिने आवास नीतिको विकासलाई समर्थन गर्नेछौं। यस अतिरिक्त हामी विस्तृत, समावेशी, तथा दिगो **पहिला आवास** कार्यक्रम जस्ता समर्पित नीतिहरू तथा लक्षित सक्रिय समावेशी रणनीतिद्वारा घरबारबिहीनताको प्रतिरोध गर्न तथा यसको अपराधीकरणलाई निषेध र निर्मूलत गर्न प्रतिबद्ध छौं।
१०९. हामी अव्यवस्थित र अनौपचारिक बस्तीहरूको स्तरोन्नति र भौतिक र वातावरणीय सुधार भन्दा माथि शहर को सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक र राजनीतिक आयामसँग एकीकरण सुनिश्चित हुनेगरी रणनीतिहरू लागू गरी यथासम्भव अव्यवस्थित र अनौपचारिक बस्तीको उपयुक्तता अनुसार स्तरोन्नति वा रोकथामको लागि आर्थिक र मानवीय स्रोतको बिनियोजनमा बृद्धिलाई ध्यान दिनेछौं। यी रणनीतिहरूले उपयुक्त तवरले दिगो, पर्याप्त, सुरक्षित, सुगमतायोग्य, हरित र स्त्रीय सार्वजनिक स्थलमा पहुँचलाई समावेश गर्नुको साथै स्वामित्वको सुरक्षा र नियमन तथा द्वन्द्व निवारण र मध्यस्थताका उपायहरूलाई समेत प्रवर्द्धन गर्नु आवश्यक हुनेछ।
११०. हामी, अव्यवस्थित तथा अनौपचारिक बस्तीका बासिन्दाहरूको बसोबासको अवस्थालाई सुधार गर्न पहिलेका प्रयासहरूका अनुभवहरूलाई दृष्टिगत गरी अव्यवस्थित तथा अनौपचारिक बस्तीको जनसंख्याको अनुपात घटाउन समावेशी तथा पारदर्शी अनुगमन प्रणालीलाई परिभाषित गर्ने र सुदृढ बनाउने जस्ता कार्यहरूलाई समर्थन गर्नेछौं।
१११. हामी, उपयुक्त भएसम्म आवासको क्षेत्रमा उत्थानशील भवन संहिता, मापदण्ड, विकास अनुमति, भूउपयोग मापदण्ड तथा आदेश, योजना मापदण्ड समेत पर्याप्त तथा प्रवर्तनीय नियमनको विकासलाई प्रवर्द्धन, कृत्रिम अनुमान, विस्थापन, घरबारबिहीनता तथा स्वेच्छाचारी र जबरजस्ती उठबासको सामना र प्रतिकार, एवं दिगोपन, स्त्रीयता, किफायतीपन, स्वास्थ्य, सुरक्षा, पहुँच, उर्जा तथा स्रोत कुशलता र उत्थानशीलता सुनिश्चित गर्नेछौं। हामी आवास आपूर्ति तथा निश्चित सामाजिक, आर्थिक, वातावरणीय र सांस्कृतिक आयामहरूलाई ध्यानमा राखेर उच्च गुणस्तरीय, समयोचित तथा राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय र स्थानीय तहमा छरिएर रहेको विश्वसनिय तथाकामा आधारित विविध विश्लेषणलाई प्रवर्द्धन गर्नेछौं।
११२. हामी जुनसुकै सामाजिक तथा आर्थिक समूहका बासिन्दा भए पनि शहरी प्रणालीबाट अलग पारेर शहरको पुछार मा वा एक्लैएका आमआवासको विकासलाई वर्जित गरेर तथा न्यून आय वर्गको आवासको आवश्यकतालाई समाधान गरेर राम्रो अवस्थिति र सुवितरित आवास व्यवस्थालाई प्राथमिकता दिएर, तथा आवास तथा जनसमूहको आवश्यकतालाई आवास रणनीतिको केन्द्रभागमा राखेर दिगो शहरी विकास कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनलाई प्रवर्द्धन गर्नेछौं।
११३. हामी सडक सुरक्षालाई सुधार गर्ने तथा त्यसलाई दिगो आवागमन तथा यातायात पूर्वाधार योजना तथा प्रारूपणसँग एकीकृत गर्न उपयुक्त कदम चाल्नेछौं। जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रमहरूसँगै, हामी **सडक सुरक्षाका लागि कार्य दशक** कार्यक्रम अन्तरगत सम्पूर्ण महिला तथा बालबालिका, युवा, बुद्ध तथा अपांगता भएका व्यक्ति, र जोखिमपूर्ण अवस्थामा रहेकाहरूको आवश्यकतालाई विशेष ध्यान दिएर सुरक्षा प्रणालीलाई प्रवर्द्धन गर्नेछौं। मूलतः चोटपटक र गैर संक्रामक रोग निवारण गर्न स्वस्थताको बृहत उद्देश्य सहित पैदल यात्रु तथा साइकल आवागमनलाई सक्रिय रूपमा सुरक्षित तथा प्रवर्द्धन गर्ने नीति तथा उपायहरू तर्जुमा, कार्यान्वयन तथा लागू गर्न हामी क्रियाशील रहने छौं र विश्वव्यापी रूपमा अझ खास गरी बिकासोन्मुख राष्ट्रहरूमा देखिएको उच्च तथा बढ्दो मोटरसाइकल मृत्यु तथा चोटपटकको असंगतरूपमा भएको बृद्धिलाई ध्यानमा राखी मोटरसाइकल सुरक्षाको लागि बिस्तारित विधान तथा नीति निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्न कार्यरत रहनेछौं। हामी हरेक केटाकेटीको बियालयसम्मको सुरक्षित तथा स्वस्थ यात्रालाई प्राथमिकतासाथ प्रवर्द्धन गर्नेछौं।

११४. हामी शहर तथा बस्तीमा सामाजिक तथा आर्थिक गतिविधिहरूमा अर्थपूर्ण सहभागिता जनाउँदै यातायात र आवागमन योजनालाई समग्र शहरी तथा क्षेत्रगत योजनासँग गाँसेर तथा यातायात र आवागमनका विविध विकल्पहरूलाई प्रवर्द्धन गरेर, र विशेषतः निम्न कुरालाई साथ दिएर सबैका लागि सुरक्षित, उमेर तथा लैंगिक, किफायती, सुलभ र दिगो शहरी आवागमन र भू तथा समुद्री परिवहन प्रणालीमा पहुँचलाई प्रवर्द्धन गर्नेछौं :

- (क) सार्वजनिक यातायातको सहज, सुरक्षित, कुशल, किफायती तथा दिगो संरचनाको साथै पदयात्रा र साइकल जस्ता बिना मोटरका विकल्पहरूलाई निजी र मोटरयुक्त यातायातलाई भन्दा प्राथमिकता दिनुमा उल्लेख्य वृद्धि,
- (ख) समतामूलक **परागमन उन्मुख (ट्रान्जिट ओरिएन्टेड) विकास** लाई बढावा दिने जसले विशेषतः गरीबहरूको विस्थापनलाई कम गर्दछ र किफायती, मिश्रितआय वर्गको आवास लगायत काम र सेवाहरूलाई एकै ठाउँमा उपलब्ध गराउन मद्दत गर्दछ ।
- (ग) विशेषतः साना टापु र विकासोन्मुख देशका साथै तटीय शहरहरूका लागि राम्रो र संयोजित यातायात र भू उपयोग योजना । यसले यात्रा र आवागमनको आवश्यकता घटाउँदछ र जलमार्ग तथा यातायात र आवागमन योजना निर्माणबाट शहरी, उपशहरी तथा ग्रामीण क्षेत्रहरू बीच सम्पर्क बढदछ,
- (घ) वस्तु तथा सेवासम्म प्रभावकारी पहुँच पुर्याई त्यसबाट वातावरणमा तथा शहरको जीवनयोग्यतामा पर्ने असर न्यूनीकरण गर्ने तथा टिकाऊ, समावेशी र दिगो आर्थिक बृद्धिमा अधिकतम योगदान गर्ने शहरी सामान दुवानी योजना तथा सरसामान व्यवस्थापन अवधारणा ।

११५. हामी, वातावरण, अर्थतन्त्र, सामाजिक सामञ्जस्यता, जीवनस्तर, पहुँच, सडक सुरक्षा, सार्वजनिक स्वास्थ्य तथा जलवायु परिवर्तनमा पर्ने असर लगायत विषयमा राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय तथा स्थानीय तहहरूमा शहरी तथा नगर यातायात प्रणालीको बृहत्तर लाभको मूल्यांकन गर्ने संयन्त्र तथा सामूहिक प्रारूप तयार पार्न कदम चाल्नेछौं ।

११६. हामी सामूहिक आवागमन सेवालार्ई प्रवर्द्धन गर्ने नयाँ प्रविधि सहितको दिगो, खुला र पारदर्शी खरीद तथा शहरी र महानगरीय क्षेत्रहरूमा यातायात र आवागमन सेवा नियमनका लागि दिगो राष्ट्रिय शहरी यातायात र आवागमन नीतिहरूमा आधारित उल्लिखित प्रक्रिया तथा संरचनाहरूको विकासलाई सहयोग गर्नेछौं । हामी स्थानीय सरकार तथा यातायात र आवागमन सेवा प्रदायकहरूबीच सार्वजनिक चासो तथा व्यक्तिगत गोपनीयतालाई सुरक्षित गर्ने र पारस्परिक दायित्व परिभाषित गर्ने तथ्याङ्क व्यवस्थापन सहितको स्पष्ट, पारदर्शी, तथा उत्तरदायी करारीय सम्बन्ध विकास गर्न सहयोग गर्नेछौं ।

हामी त्यस्ता संयन्त्र तथा प्रारूपहरूको विकास गर्न सहयोग गर्नेछौं जहाँ दिगो शहरी यातायात तथा आवागमन नीतिअनुरूप नयाँ प्रविधि जसले आवागमन सेवा सबैले उपयोग गर्न मद्दत गर्ने खालका र शहर र महानगरीय क्षेत्रहरूमा दिगो, खुल्ला, पारदर्शी खरीद र यातायात र आवागमन सेवाका विधिहरू समावेश गरिएको हुन्छ ।

हामी स्थानीय सरकार र यातायात र आवागमन सेवा प्रदायक बीचको जवाफदेहीतापूर्ण सम्झौताको सहयोग गर्दछौं जुन सार्वजनिक चासोको संरक्षण गर्ने, नीजि गोपनीयताको सम्मान गर्ने र आपसी जिम्मेवारीको सुनिश्चिता प्रदान गर्ने तथ्यांक व्यवस्थापन सहितको प्रष्ट, र पारदर्शी हुन्छ ।

११७. हामी दिगो शहरी तथा महानगरीय यातायात र आवागमन योजना सहित राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय तथा स्थानीय तहमा योजना तथा नीतिगत संरचनाबारे पारस्परिक समझदारी बमोजिम यातायात तथा शहरी र क्षेत्रीय योजना सम्बन्धी कार्य गर्ने विभागहरूबीच सुधारिएको समन्वयको पक्षमा रहनेछौं । हामी उपराष्ट्रिय तथा स्थानीय सरकारहरूलाई ती योजनाहरू कार्यान्वयन गर्न आवश्यक ज्ञान तथा क्षमता विकास गर्नमा सहयोग गर्नेछौं ।

११८. हामी राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय तथा स्थानीय सरकारहरूलाई बिलीय साधनको विकास तथा विस्तार गर्न, सामूहिक ढुंग परिवहन प्रणाली, एकीकृत यातायात प्रणाली, हवाई तथा रेल प्रणाली र सुरक्षित, यथेष्ट र पर्याप्त पैदलमार्ग तथा साइकलको पूर्वाधारको साथै यातायात तथा पारवहन प्रणालीमा भीड तथा प्रदूषण न्यूनीकरण गर्दै दक्षता, संयोजन, सुगमता, स्वस्थ तथा जीवनस्तर सुधार गर्ने प्रविधिमा आधारित नवीनता जस्ता यातायात तथा आवागमन पूर्वाधार र प्रणाली सुधारमा सक्षम बनाउन प्रोत्साहित गर्दछौं ।
११९. हामी जलउत्पन्न प्रकोपको अवस्थामा सुरक्षित हुन स्वास्थ्यमा सुधार गर्न, सबैको लागि सफा र उपयुक्त पिउने पानीको सबैव्यापी तथा समान पहुँच सुनिश्चित गर्न, साथै महिला बालिका र जोखिममा रहेकाको आवश्यकता र सुरक्षामा विशेष ध्यान दिएर सबैको लागि पर्याप्त र समान सरसफाई तथा स्वास्थ्यको पहुँच र खुला दिसाको अन्त्य र पानी, सरसफाई तथा स्वास्थ्य, ढल, फोहोरमैला व्यवस्थापन, शहरी ढल निकास, वायु प्रदूषण न्यूनीकरण र ढलनिकास व्यवस्थापनका लागि संरक्षण, पहुँच सहितको तथा दिगो पूर्वाधार तथा सेवा प्रदायक प्रणालीमा पर्याप्त लगानीलाई प्रवर्द्धन गर्नेछौं । हामी यस पूर्वाधारलाई जलवायु उत्थानशील हुने तथा एकीकृत शहरी तथा क्षेत्रगत विकास योजना तथा आवास र आवागमन योजनाको अंग बन्ने र अन्य विषयका अतिरिक्त यसलाई सहभागितामूलक रूपमा नवीन आविष्कार, झोत कुशल, सुलभ, अवस्था सुहाउँदो पारिस्थितिक तथा सांस्कृतिक संवेदनशीलता सहितको र दिगो समाधानलाई ध्यानमा राखेर कार्यान्वयन गरिने कार्य सुनिश्चित होस् भन्ने चाहन्छौं ।
१२०. क्रमिक रूपमा पानी र सरसफाईमा भएका असमानताको अन्त्य तथा विश्वव्यापी र समतामूलक रूपमा सबैको लागि सफा र आवश्यक पिउनेपानी र सरसफाई तथा स्वास्थ्यसेवा प्रदान गर्नको लागि क्षमता विकास, शहरी पूर्वाधार सेवाको दिगो मर्मत सहित दिगो पानी व्यवस्थापन प्रणाली कार्यान्वयन गर्ने क्षमता सहित सार्वजनिक पानी र सरसफाईको प्रयोगलाई साधनसम्पन्न बनाउन हामी क्रियाशील रहने छौं ।
१२१. ऊर्जा-कुशल र दिगो नवीकरणीय ऊर्जाको प्रवर्द्धन र उपराष्ट्रिय र स्थानीय प्रयासहरूलाई सार्वजनिक भवन, संरचना र सुविधाहरूमा उपयोग गर्नुको साथै स्थानीय संरचना र संहिता लागू हुने स्थानमा उपराष्ट्रिय र स्थानीय सरकारको प्रत्यक्ष नियन्त्रणबाट फाइदा लिँदै आवासीय, व्यावसायिक र औद्योगिक भवन, उद्योग, यातायात, फोहोरमैला र ढलनिकास जस्ता क्षेत्रको प्रत्यक्ष उपभोक्ताको ग्रहणशक्तिमा बृद्धि गरी किफायती, भरपर्दो र आधुनिक ऊर्जा सेवाको विश्वव्यापी सुगमतालाई हामी सुनिश्चित गर्नेछौं । निर्माण संहिता र मापदण्डहरू, नवीकरणीय क्षेत्रगत लक्ष्य, ऊर्जा-प्रभावकारी चिन्हको प्रयोग, विद्यमान भवनको प्रबलीकरण तथा अन्य उपयुक्त उपायमध्ये ऊर्जामा सार्वजनिक खरीद नीतिको अनुमोदनका हामी लागि प्रेरित गर्दछौं । नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा कुशलता बीच सहकार्य बृद्धि गर्न स्मार्ट-ग्रिड, जिल्ला स्तरीय ऊर्जा प्रणाली तथा सामुदायिक ऊर्जा योजनालाई हामी प्राथमिकता दिनेछौं ।
१२२. हामी दिगो फोहोर व्यवस्थापन प्रणालीमा विश्वव्यापी पहुँच प्रवर्द्धन गर्नका लागि फोहोर विसर्जनको विकेन्द्रित निर्णय प्रक्रियामा सहयोग गर्नेछौं । फोहोर उत्पादक र निर्माताहरूलाई शहरी फोहोर व्यवस्थापन प्रणालीको लागि आर्थिक प्रबन्ध मिलाउने, फोहोरको क्षेत्रबाट हुने हानी र सामाजिक-आर्थिक असर कम गर्ने तथा कुशल उत्पादन विधिमाफत् पुनर्चक्रको दर बढाउने खालको विस्तृत उत्पादक-दायित्वको उपाय प्रवर्द्धन गर्न हामी सहयोग गर्नेछौं ।
१२३. भोक्मरी र कुपोषणको अन्त्य गर्न शहरी र क्षेत्रगत योजनाहरूमा खाद्य सुरक्षा र शहरका बासिन्दा विशेषतः शहरी गरीबको पोषणको आवश्यकतालाई एकीकृत गर्ने कार्यलाई हामी प्रवर्द्धन गर्नेछौं । खेर फालिने खाद्यान्न कम गर्न र खाद्य विनाश रोक्न तथा खाद्यान्नको पुनर्प्रयोग गर्न खाद्य उत्पादन, भण्डारण, ढुवानी र उपभोक्ताका लागि उपयुक्त र धान्नसक्ने रूपमा बजार सुविधा पुर्याउन हामी शहरी, उपशहरी र ग्रामीण क्षेत्रमा दिगो खाद्य सुरक्षा र कृषि नीतिहरूको संयोजनलाई प्रवर्द्धन गर्नेछौं । अधिकतम कुशलता बढाउन र खेरजाने खाद्य घटाउन खाद्य नीतिको ऊर्जा, खानेपानी, स्वास्थ्य, यातायात र फोहोरमैलाका नीतिहरूसँग संयोजन, विउबिजनको जैविक विविधता बचाउन, हानिकारक रसायनको प्रयोग घटाउन र शहरी क्षेत्रमा अन्य नीतिहरू कार्यान्वयनमा हामी जोड दिनुको साथै समन्वयलाई बढावा दिनेछौं ।

१२४. विविध प्रकारका मूर्त र अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदा र भौगोलिक स्वरूप(ल्याण्डस्केप)को संरक्षणका लागि गुरुयोजना, भू-उपयोग निर्देशिका, भवन संहिता, तटीय व्यवस्थापन नीति र रणनीतिक विकास नीतिहरू सहितका योजना सयन्त्र अंगिकार गरेर हामी संस्कृतिलाई शहरी योजना र रणनीतिहरूको प्राथमिक अंगको रूपमा समावेश गर्नेछौं र शहरी विकासको सम्भावित दुष्प्रभावबाट संरक्षण गर्नेछौं ।
१२५. दिगो शहरी विकासका लागि हामी सांस्कृतिक सम्पदाबाट लाभ उठाउन सहयोग गर्नेछौं र सहभागिता एवं उत्तरदायित्व बढाउनमा यसको भूमिकालाई पहिचान गर्दछौं । हामी सम्पदाहरूको सम्मानित तरिकाले मर्मत र अनुशिलनद्वारा महत्व बढाएर बास्तुकला स्मारकहरूको र सम्पदास्थलहरूको नविन र दिगो उपयोगलाई बढावा दिन्छौं । हामी मूर्त र अमूर्त सम्पदाहरूको प्रवर्धन र ज्ञानको प्रसार गर्न परम्परागत व्याख्या र भाषा र अभिव्यक्तिलाई संरक्षण गर्दै उपयुक्तता अनुसार नयाँ प्रविधि र माध्यमको प्रयोग समेतमा आदिवासी र स्थानीय समुदायहरूलाई संलग्न गराउँदछौं ।

कार्यान्वयनको माध्यमहरू

१२६. हामी नयाँ शहरी कार्यसूचीको कार्यान्वयनका लागि सहज बातावरण र बृहद कार्यान्वयनको माध्यमहरू, विज्ञान, प्रविधि र आविष्कार र पारस्परिक रूपमा स्विकृत स्रोतहरूको अधिनष्ठा परिकृत ज्ञानको प्रसार सहितका साथै क्षमता अभिवृद्धि र आर्थिक स्रोतहरूको परिचालन, विकसित र विकासोन्मुख मुलुकहरूको प्रतिवद्धता र सबै विश्वव्यापी, क्षेत्रीय, राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय र स्थानीय तहमा उपलब्ध परम्परागत र नविन स्रोतहरूलाई उपयोग गर्दै सबै तहका सरकारहरू, नीजि क्षेत्र, नागरिक समाज, संयुक्त राष्ट्र संघ प्रणाली र अन्य पात्रहरू जो समानता, भेदभावरहित, उत्तरदायी, मानव अधिकारको सम्मान गर्ने र एक्सवद्धता जाहेर गर्ने मूलत जो अत्यन्त गरीब र सबैदशालाई छुनै संग विकसित अन्तरराष्ट्रिय सहयोग र साझेदारीहरूको पहिचान गर्दछौं ।
१२७. हामी सन् २०३०को दिगो विकास तथा अडिस अवावा कार्यसूचीको कार्यान्वयनप्रति आफ्नो दृढताको पुनर्पुष्टि गर्दछौं ।
१२८. हामी युएन-ह्याबिट्याट, अन्य संयुक्त राष्ट्र संघीय कार्यक्रमहरू तथा निकायहरू र अन्य सम्बन्धित सरोकारवालाहरूलाई पक्ष राष्ट्रहरू, स्थानीय अधिकारीहरू, प्रमुख समूहहरू र अन्य सम्बन्धित सरोकारवालाहरूसँग निकट सहकार्य तथा विज्ञहरूको परिचालनबाट नयाँ शहरी कार्यसूची तथा दिगो विकासका लक्ष्यहरूको शहरी विषयको कार्यान्वयनका लागि प्रामाणिक तथा प्रयोगात्मक निर्देशिका तर्जुमा गर्न प्रेरित गर्दछौं । हामी ह्याबिट्याट ३ सम्मेलनको धरोहरमा उभिएर उक्त सम्मेलनका क्षेत्रीय तथा विषयगत बैठक लगायत यसको तयारी क्रममा सहभागितामूलक प्रक्रियाबाट सिकेका पाठहरूको आडमा खडा रहनेछौं । यस सन्दर्भमा हामी अन्य विषयहरूको साथसाथै **द वर्ल्ड अर्बन क्याम्पेन, द जनरल एसेम्ब्ली अफ पार्टनर्स फर ह्याबिट्याट ३ र ग्लोबल ल्याण्ड टूल नेटवर्क** को महत्वपूर्ण देनलाई टिपोट गर्दछौं ।
१२९. हामी युएन-ह्याबिट्याटलाई दिगो शहरी विकासको प्रारुपण, योजना र व्यवस्थामा राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय र स्थानीय सरकारको ज्ञान तथा क्षमता विकास र साधन प्रदान गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिन अग्रह गर्दछौं ।
१३०. विद्यमान शहरी नीति र रणनीतिबाट निर्देशित भई दिगो शहरी विकासमा, प्रासांगिक भएसम्म, सबै तहमा सहयोगी बातावरण भएको अवस्थामा एकीकृत आर्थिक प्रारुपबाट लाभ लिन सकिन्छ भन्ने हामी मान्यता राख्दछौं । कार्यान्वयनका सबै आर्थिक माध्यमहरूमा उपलब्ध भएसम्म सामञ्जस्य, नीतिगत संरचना र आर्थिक विकेन्द्रिकरण प्रक्रिया तथा सबै तहमा उचित क्षमताको विकास सुनिश्चित गर्नुको महत्त्वलाई हामी स्वीकार गर्दछौं । हामी, उपलब्ध भएसम्म, सबै आर्थिक कार्यान्वयनका माध्यमहरू सुसंगत तरिकाले नीतिगत प्रारुप र वित्तीय विकेन्द्रिकरण प्रक्रियामा उभ्याइनु र यसको कार्यान्वयनको लागि सबै तहहरूमा पर्याप्त क्षमता विकास गर्नुमहत्वपूर्ण हुन्छ भन्ने स्विकारौं ।
१३१. प्रत्येक देशको प्राथमिक जिम्मेवारी उसको आफ्नै आर्थिक र सामाजिक विकास हुन्छ भन्ने मान्नु गर्दै दिगो शहरी विकास प्राप्तीको लागि, दिइएको अवस्था प्रति सम्बेदनशिल बन्दै, विशेष औजार र सयन्त्रहरूको उपयोग गरेर हामी शहरीकरणमा लगानी गर्न र सबै तहका सरकारहरूमा वित्तीय व्यवस्थापन क्षमता अभिवृद्धि गर्न सहयोग गर्नेछौं ।

१३२. शहरी विकासको लागि आर्थिक अवस्था सुधार गर्न र अतिरिक्त स्रोतहरूमा पहुँच खुल्ला गर्न शहरीकरणको फाइदाहरू बढुलेर प्राप्त हुने आन्तरिक स्रोत र राजस्व परिचालन गरेर साथसाथै सार्वजनिक र नीजि लगानीहरूलाई अधिकतम प्रभावकारी बनाएर र यस्तो स्रोतको उत्प्रेरक प्रभाव सृजना गरेर सबै देशहरूको लागि राष्ट्रिय स्वाभित्तको सिद्धान्तले अभिप्रेरित गरे अनुसार सार्वजनिक नीतिहरू, परिचालन र नयाँ शहरी कार्यसूचीको कार्यान्वयन सहित दिगो शहरी विकास गर्ने हाम्रो साफा प्रयासहरूलाई केन्द्र भागमा राखेर हामी आन्तरिक स्रोतहरूको प्रभावकारी उपयोग गर्नेछौं ।
१३३. नीजि व्यवसायका गतिविधिहरू, लगानी र नविन प्रयोगहरू, उत्पादकत्व, समावेशी वृद्धि, र रोजगारी निर्माणका प्रमुख परिचालकहरू भएको कुरा मनन गर्दै र यी नीजि लगानी, विशेषतः स्थीर अन्तर्राष्ट्रिय वित्तीय प्रणालीको साथमा वैदेशिक सिधा लगानी विकास प्रयासहरूको अत्यावश्यक तत्व भएको हुनाले हामी व्यवसायीहरूलाई आह्वान गर्दछौं कि उनीहरूले शहरहरूको दिगो विकासका चुनौतीहरूको समाधानको लागि आफ्ना सृजनात्मकता र नविन आविष्कारहरू प्रयोग गर्नु ।
१३४. हामी उपयुक्त नीति र क्षमता कायम गर्नमा उपराष्ट्रिय र स्थानीय सरकारहरूलाई आफ्नो सम्भावित राजस्वको आधार र सहयोग गर्नेछौं, उदाहरणको लागि बहुउद्देश्यीय नापी नक्सा, स्थानीय करहरू, शुल्कहरू र सेवा शुल्कहरू, राष्ट्रिय नीतिहरूको अधिनष्ठा रहेर महिला र बालिका, केटाकेटी र युवा, बुद्ध, अपांगता भएका व्यक्तिहरू, आदिवासीहरू र स्थानीय समुदायहरू, र गरीब घरघुरीहरू असमानुपातिक तवरमा प्रभावित भएका छैनन् भन्ने प्रत्याभूत गर्ने नीतिहरू प्रति समर्थन जनाउनेछौं ।
१३५. हामी राष्ट्रिय सरकारबाट उपराष्ट्रिय र स्थानीय सरकारहरूमा ठोस र पारदर्शी प्रणालीद्वारा यी सरकारहरूको आवश्यकता, प्राथमिकता, काम कर्तव्यहरू, अख्तियारी, र कार्यसम्पादनमा आधारित प्रोत्साहन, मा आधारित भएर वित्तीय विनियोजन गर्ने प्रणालीको प्रवर्धन गर्दछौं र यसले उनीहरूलाई पर्याप्त, समयमा नै र आंकलन गर्न सकिने स्रोतहरू उपलब्ध सुनिश्चित गर्दछ र उनीहरूको राजस्व उठाउने र खर्च गर्ने क्षमता विकास गर्नमा मद्दत गर्दछ ।
१३६. उपराष्ट्रिय क्षेत्रहरूमा, शहरी केन्द्रहरू बीच एवं शहरी र ग्रामीण क्षेत्रबीच असमानता कम गर्न तथा एकीकृत र सन्तुलित क्षेत्रगत विकास प्रवर्द्धन गर्न हामी आर्थिक स्रोतहरू बाँडफाँडमा ठाडो (तलदेखि माथि) र तेर्सो (आफ्नै तहहरू बीच) प्रणालीको विकासमा सहयोग गर्नेछौं । यस सन्दर्भमा खर्च र स्रोत बाँडफाँडको सूचनामा पारदर्शिता सुधारलाई हामी समानता र क्षेत्रगत एकीकरणको प्रगती मूल्यांकन गर्ने साधनको रूपमा उपयोग गर्न महत्त्वका साथ जोड दिन्छौं ।
१३७. हामी शहरी विकासका प्रक्रियाहरूको कारण, पूर्वाधार आयोजनाहरू र सार्वजनिक लगानीको कारण भएको जग्गा र सम्पत्तिको मूल्यमा वृद्धिलाई ग्रहण गर्ने र आपसमा बाँड्ने जस्ता उत्तम अभ्यासको प्रवर्धन गर्दछौं । यस्ता फाइदा केवल नीजि क्षेत्रले मात्र उपयोग गर्ने वा घरजग्गाको सट्टेबाजीको अवस्था सृजना हुन नदिन आवश्यकता अनुसार लाभमा आधारित वित्तीय नीतिहरूलाई अंगाल्न सकिन्छ । हामी वित्तीय प्रणाली र शहरी योजनाको साथसाथै जग्गा बजार विनियम जस्ता शहरी व्यवस्थापनका औजारहरू संगको सम्वन्धलाई अझ मजबुत पार्नेछौं । हामी भूमीमा आधारित बित्तबाट दिगो नहुने भू उपयोग र उपभोग हुन नदिन सचेत रहने छौं ।
१३८. हामी उपराष्ट्रिय र स्थानीय सरकारहरूको पारदर्शी र खर्च नियन्त्रणका उपायहरू सहितका प्रयासहरूलाई सहयोग पुर्याउंदछौं जसमा स्थानीय लगानी र परियोजनाहरूमा आवश्यकता र त्यसको प्रतिफल मूल्यांकन गर्ने व्यवस्था, कानुनी नियन्त्रण र सार्वजनिक सहभागितामा आधारित भएर र सम्भव भएसम्म खुल्ला र निस्पक्ष बोलकबोल प्रक्याद्वारा खरीद प्रावधान र विश्वसनीय बजेट परिचालनको साथसाथै राष्ट्रिय नीतिसंग मेलखाने तरिकाले इमान्दारीता, जवाफदेहीता, प्रभावकारी व्यवस्थापन, र सार्वजनिक सम्पत्ती र भूमीमा पहुँच भएका भ्रष्टाचार विरोधी प्रावधानहरूलाई अंगिकार गरिएको होस् ।

१३९. हामी स्थानीय ऋणयोग्यता लगायत यथोचित नगरीय विस्तारित दिगो ऋण बजारको माध्यमबाट दिगो ऋण व्यवस्थापनमा आधारित तथा पर्याप्त राजस्व र क्षमताद्वारा समर्थित दिगो राष्ट्रिय र नगरीय कर्जाको लागि सुदृढ कानूनी र नियमनकारी संरचना निर्माणमा सहयोग गर्नेछौं । हामी क्षेत्रीय, राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय र स्थानीय विकास कोष वा विकास बैक लगायत सार्वजनिक र निजी, राष्ट्रिय वा अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक व्यवस्था उत्प्रेरित गर्ने साक्ष्य बित्त व्यवस्था जस्ता शहरी वित्तका लागि उचित वित्तीय मध्यवर्ती संस्थाहरु गठन गर्नमा ध्यान दिनेछौं । मुद्रा जोखिम व्यवस्थित गर्दै पुँजीको रकम घटाउन र निजी क्षेत्र र घरधुरीलाई दिगो शहरी विकास र उल्यानशील निर्माण प्रयासमा र जोखिम रुपान्तरण व्यवस्थाको सुगमतामा सहभागी हुन प्रोत्साहित गर्नका लागि हामी बहुपक्षीय लगानीको सुनिश्चितता संपन्न जस्ता जोखिम न्यूनीकरणको व्यवस्था प्रवर्द्धन गर्ने कार्य गर्नेछौं ।
१४०. हामी उपयुक्त र किफायती आवासको लागि आर्थिक उपाय विकास गर्न तथा सबै किसिमका किफायती र क्रमिक आवास लगायत सबै प्रकारको आवासमा लगानी गर्न बहुपक्षीय वित्तीय संस्था, क्षेत्रीय विकास बैक, विकास वित्तीय संस्था, सहयोगी संस्था, निजी क्षेत्रका ऋणदाता र लगानीकर्ता, सहकारी, ऋणदाता र लघुवित्तीय बैकहरुको लगानीलाई प्रेरित गर्न सहयोग गर्नेछौं ।
१४१. हामी सबै पक्षहरुबीच समन्वय, हस्तक्षेप तथा उत्तरदायित्व सुनिश्चित गर्दै राष्ट्रियस्तरमा शहरी र क्षेत्रगत यातायात पूर्वाधार र जनसहयोगदेखि अन्य सार्वजनिक निकाय र निजी क्षेत्रबाट योगदानसम्मका विविध आर्थिक स्रोतमा आधारित सेवा कोष बनाउन ध्यान पुर्याउनेछौं ।
१४२. हामी अन्तर्राष्ट्रिय बहुपक्षीय वित्तीय संस्थाहरु, क्षेत्रीय विकास बैकहरु, विकास वित्तीय संस्थाहरु र सहयोगी निकायहरुलाई विशेषतः विकासोन्मुख देशहरुमा **नयाँ शहरी कार्यसूची**को कार्यान्वयन गर्ने कार्यक्रम र आयोजनाहरुलाई नवीन आर्थिक व्यवस्थाहरु मार्फत् समेत आर्थिक सहयोग गर्न आह्वान गर्दछौं ।
१४३. हामी स्वीकृत प्रक्रियाको अधीनमा रहँदै उपराष्ट्रिय र स्थानीय सरकारहरुका लागि जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र न्यूनीकरण योजना, नीति, कार्यक्रम र कार्यका लागि स्रोत सुरक्षित गर्न अन्य विषयका अतिरिक्त हरित जलवायु कोष, विश्व वातावरण सुविधा, अनुकूलन कोष र जलवायु लगानी कोष लगायतका विविध बहुपक्षीय कोषप्रतिको सुगमतालाई सहयोग गर्नेछौं । हामी सबै सरकारी तहहरुमा वित्तीय र ऋणको दिगोपना सुनिश्चित गराउन राष्ट्रिय संरचना अनुकूल उत्प्रेरक वित्तीय साधनहरुको खोजी गर्नका लागि जलवायु वित्तीय संरचनाका उपायहरुको विकास गर्न र समुचित व्यवस्था मिलाउन उपराष्ट्रिय र स्थानीय वित्तीय संस्थाहरूसँग यथोचित सहकार्य गर्नेछौं ।
१४४. हामी बीमा र पुनर्बीमा संस्थाहरु एवं शहरी र महानगरीय पूर्वाधार, भवन र अन्य शहरी सम्पत्तिसँग सम्बन्धित पक्षहरूसँग तथा आवास र आर्थिक आवश्यकता संरक्षित गर्नका लागि स्थानीयबासीसँग सहकार्य गरेर शहर र वस्तीमा जलवायु र प्रकोप जोखिमका सम्भाव्य उपायहरुको खोजी र विकास गर्नेछौं ।
१४५. हामी दिगो शहरी र क्षेत्रगत विकासका लागि उपलब्ध सबै सार्वजनिक तथा निजी स्रोतहरुबाट थप स्रोत परिचालनलाई अभिप्रेरित गर्न अन्तर्राष्ट्रिय सार्वजनिक वित्त व्यवस्थाको अतिरिक्त अन्य लगायत आधिकारिक विकास सहायताको प्रयोगलाई सहयोग गर्नेछौं । विशेषतः सीमित आन्तरिक स्रोतसाधन सहितका अति गरिब र अतिजोखिमपूर्ण देशहरुको सार्वजनिक स्रोतसाधन आन्तरिक रुपमा परिचालन गर्ने प्रयासलाई पुरा गर्नमा अन्तर्राष्ट्रिय सार्वजनिक वित्तव्यवस्थाले महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ भन्ने तथ्यलाई मनन गर्दै यसमा सम्भाव्य लगानीकर्ताहरुको जोखिम न्यूनीकरणलाई समावेश गर्न सकिन्छ ।
१४६. हामी दिगो शहरी विकासमा योगदान गर्न, क्षमता अभिवृद्धि गर्न तथा सबै तहहरुमा र सबै सम्बन्धित पक्षहरुबाट शहरी समाधान र पारस्परिक शिकाई गर्नका लागि उत्तर-दक्षिण, दक्षिण-दक्षिण र त्रिकोणात्मक क्षेत्रीय र अन्तर्राष्ट्रिय सहकार्य लगायत उपराष्ट्रिय, विकेन्द्रिकृत र नगर-नगर बीच यथोचित सहकार्यको अवसरहरुलाई बृद्धि गर्नेछौं ।

१४७. हामी क्षमता विकासलाई शासनको सबै तहमा बहुसरोकारवाला र संस्थाहरूको क्षमता सम्बोधन गर्ने तथा दिगो शहरी विकासको सार्वजनिक नीति बनाउन, कार्यान्वयन गर्न, बृद्धि गर्न, व्यवस्थापन गर्न, निरीक्षण गर्न र मूल्यांकन गर्न सक्ने व्यक्तिगत, सामाजिक र संस्थागत क्षमता संयोजन गर्ने बहुआयामिक पद्धतिका रूपमा प्रवर्द्धन गर्नेछौं ।
१४८. हामी राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय र स्थानीय सरकारहरूको लगायत आवश्यकता अनुसार स्थानीय सरकारी संगठनहरूको महिला, बालबालिका र युवा, वृद्ध र अपांगता भएका व्यक्तिहरू, आदिवासी र स्थानीय समुदाय एवं जोखिमपूर्ण अवस्थामा भएकाहरू तथा नागरिक समाज, प्राज्ञिक क्षेत्र र अनुसन्धान केन्द्रहरूसँग सांगठनिक र संस्थागत शासन प्रक्रियालाई मूर्तता प्रदान गर्ने एवं उनीहरूलाई शहरी र क्षेत्रगत विकासका बारेमा निर्णय प्रक्रियामा प्रभावकारी रूपले सहभागी गराउने क्षमता अभिवृद्धिलाई प्रवर्द्धन गर्नेछौं ।
१४९. हामी स्थानीय सरकारी संस्थाहरूको क्षमता विकास कार्यक्रम गर्न शहरी नीति र विकास प्राथमिकताको राष्ट्रिय परामर्शमा सहभागितालाई तथा उनीहरूको उपराष्ट्रिय र स्थानीय सरकारहरू एवं नागरिक समाज, निजी क्षेत्र, व्यवसायी, प्राज्ञिक क्षेत्र र अनुसन्धान केन्द्रहरू तथा वर्तमान सञ्जालहरूसँगको सहकार्यलाई पहिचान गर्दै र यथोचित रूपमा सुदृढ गर्दै उनीहरूलाई क्षमता विकासको प्रवर्द्धक र प्रदायकका रूपमा सहयोग गर्नेछौं । यो कार्य समक्षी बीचको शिकाई, पेशाकर्मिहरूको सञ्जाल र विज्ञान र नीति अन्तर्सम्बन्ध, विषयगत साभेदारी लगायत विश्वव्यापी, क्षेत्रीय, राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय र स्थानीय स्तरमा अन्तर-नगर पारस्परिक सहयोग विषयसँग सम्बन्धित साभेदारी र सहयोगी गतिविधि, जस्ता सहकार्यका माध्यमबाट हुनुपर्दछ ।
१५०. हामी **अडिस अवावा कार्यसूची** अन्तर्गत गठित र **दिगो विकास कार्यसूची २०३०** अन्तर्गत सुरु गरिएको प्रविधि सहजीकरण व्यवस्थाको प्रक्रियासँग पूर्ण सामञ्जस्यता, समन्वय र सहकार्यमा दिगो शहरी विकासको लाभ उठाउनका लागि थप सहकार्य गर्न तथा विज्ञान, प्रविधि र नवीन खोजबाट आर्जित ज्ञान बिनिमयको आवश्यकतामा जोड दिनेछौं ।
१५१. हामी नतिजा उन्मुख पद्धति प्रवर्द्धन गर्नका लागि र मध्यम देखि दीर्घकालिक दिगो प्रशासनिक र प्राविधिक क्षमता बृद्धि गर्न सबै तहमा सांगठनिक समन्वय लगायत वातावरणीय संवेदनशीलता र भ्रष्टाचार रोकथामका उपायमा आधारित रहर पारदर्शी र निष्पक्ष निगरानी लगायत, लेखा, खरीद, प्रतिवेदन, लेखापरीक्षण र अनुगमन प्रक्रियामा उपराष्ट्रिय र स्थानीय सरकारलाई आर्थिक योजना र व्यवस्थापनमा सहयोग गर्नुको अतिरिक्त उमेर र लैंगिकमैत्री बजेटप्रति विशेष सावधानी एवं लेखा प्रक्रिया र अभिलेखको सुधार र सांख्यीकरणबाट परिणाममुखी र मध्यमदेखि दीर्घकालीन प्रशासनिक र प्राविधिक क्षमता अभिवृद्धि गर्नुमा उपराष्ट्रिय र राष्ट्रिय कार्यसम्पादन र पालनाको समीक्षालाई प्रवर्द्धन गर्नेछौं ।
१५२. हामी नीति निर्माताहरू र स्थानीय अधिकारीहरूको लागि कानूनसंगत रूपमा भूमिमा आधारित राजस्व र आर्थिक साधनको प्रयोगको साथसाथै घरजग्गा बजार संचालन बारेमा मूल्य निर्धारण, उपलब्ध परिमाण, जग्गाको क्रमिक मूल्यवृद्धिमा केन्द्रित भएर यसका कानुनी र आर्थिक आधार बारेमा क्षमता अभिवृद्धि कार्यको प्रवर्धन गर्नेछौं ।
१५३. हामी शहरी विकास प्रक्रियामा बहुसरोकारवालाहरू बीच साभेदारीका लागि स्वच्छ र पारदर्शी नीति लागू गर्न, आर्थिक र प्रशासनिक संरचना र प्रक्रियाहरू तथा योजना निर्देशिका योजना निर्देशिका तर्जुमा गर्नका लागि बहुसरो कारवाला साभेदारीको प्रयोगलाई व्यवस्थित(पद्धतीसंगतरूपमा) तरिकाले प्रवर्द्धन गर्नेछौं ।
१५४. हामी उत्कृष्ट अभ्यासहरू र नवीन उपायहरूमा जोड दिँदै **नयाँ शहरी कार्यसूची**को कार्यान्वयन सुरु गर्ने र निरन्तरता दिने योजना लगायत उपराष्ट्रिय निकायहरू, स्थानीय सरकारहरू र अन्य सम्बन्धित सरोकारवालाहरू बीच सहकार्य गर्ने सञ्जालहरू प्रवर्द्धन गर्ने स्वेच्छिक सहकार्य र गठबन्धन प्रयासहरूले गर्ने महत्वपूर्ण योगदानको कदर गर्दछौं ।
१५५. हामी महिला, बालबालिका र युवा, वृद्ध र अपांगता भएका व्यक्तिहरू, आदिवासी र स्थानीय समुदायका साथै जोखिमपूर्ण अवस्थामा रहेका व्यक्तिहरूलाई शहरी तथा क्षेत्रगत विकास सम्बन्धी निर्णय प्रक्रियाहरूमा प्रभावकारी सहभागिता सुनिश्चित गर्नका लागि शासकीय प्रक्रियालाई उचित स्वरूप दिन, बार्तामा संलग्न गराउन र मानव अधिकार र भेदभावको विरुद्धमा प्रवर्द्धन र संरक्षण गर्नका लागि शीघ्र र क्षमता सुदृढ र सबल गर्ने अभियानलाई प्रवर्द्धन गर्नेछौं ।

१५६. हामी महिला, बालबालिका र युवा, अपांगता भएका व्यक्तिहरु, वृद्ध र जोखिमपूर्ण अवस्थामा भएका व्यक्तिहरु सहित सबैका लागि सूचना र सञ्चार प्रविधिमा पहुँच पुर्याउनको लागि, उनीहरुमा नागरिक उत्तरदायित्वको विकास र अभ्यास गराउने, सहभागिता विस्तार गर्ने एवं उत्तरदायी शासन प्रवर्द्धन गर्ने तथा प्रभावकारिता बढाउनका लागि प्राविधिक नवीनता र क्षमता विकास कार्यक्रमको प्रयोग गर्दै राष्ट्रिय सूचना र सञ्चार प्रविधि नीति तथा इ-शासन रणनीति लगायत नागरिक-केन्द्रित सांख्यिक (डिजिटल) शासकीय साधनहरुको विकासलाई प्रवर्द्धन गर्नेछौं । दीर्घकालीन एकीकृत शहरी र क्षेत्रगत योजना र प्रारूपण, भूमि प्रशासन र व्यवस्थापन, तथा शहरी र नगरीय सेवाहरुमा सुगमता बृद्धि गर्नका लागि सांख्यिक (डिजिटल) मञ्च र साधनहरु लगायत भू-स्थानिक सूचना प्रणालीको प्रयोगलाई प्रेरित गरिनेछ ।
१५७. हामी विज्ञान, अनुसन्धान र अन्वेषण लगायत शहरी र क्षेत्रगत योजना र नीति निर्माण एवं संस्थागत व्यवस्थामा सामाजिक, प्राविधिक, सांख्यिक (डिजिटल) र प्रकृतिमा आधारित नवीनतामूलक, सुदृढ विज्ञान र नीतिको अन्तर्सम्बद्धतालाई तथा नीति निर्माण एवं सूचना, ज्ञान र विज्ञता विनिमय गर्ने लगायत आयसमुह, लैंगिक, उमेर, वर्ग, जातीयता, आप्रवासन अवस्था, अपांगता, भौगोलिक अवस्थिति र अन्य विशेषताहरुमा वर्गीकृत राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय र स्थानीय परिवेशंग सान्दर्भिक भूगोलमा आधारित, समुदायद्वारा संचालित, उच्च गुणस्त्रीय, सामयिक र भरपर्दो सूचना संकलन, विश्लेषण, मापन र वितरण गर्ने संस्थागत व्यवस्थालाई सहयोग गर्नेछौं ।
१५८. दिगो शहरी विकास नीति र रणनीतिको कार्यान्वयनका क्रममा भएको प्रगतिलाई प्रभावकारी रुपमा अनुगमन गर्न तथा निर्णय प्रक्रिया र उपयुक्त समीक्षावारे सुसूचित गर्न हामी राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय र स्थानीय तहमा सूचना र तथ्यांकगत क्षमतालाई सुदृढ गर्नेछौं । **नयाँ शहरी कार्यसूची**को कार्यान्वयन, अनुगमन र समीक्षाका लागि सूचना संकलन प्रक्रिया मूल रुपमा आधिकारिक राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय र स्थानीय र अन्य उचित सूचना स्रोतहरुमा आधारित हुनुको साथै खुला, पारदर्शी र गोपनीयताको अधिकार र सबै मानवअधिकार सम्बन्धी प्रतिज्ञा र प्रतिबद्धताको पनि सम्मान गर्ने उद्देश्यसँग सामञ्जस्य राख्ने किसिमको हुनुपर्छ । यस कार्यमा जनतामा आधारित(जनमुखी) शहर र बस्तीको विश्वव्यापी परिभाषामा भएको प्रगतिले सहयोग गर्न सक्छ ।
१५९. हामी सूचना संकलन, नक्शांकन, विश्लेषण र वितरणमा तथा तथ्यमा आधारित शासन प्रवर्द्धनमा राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय र स्थानीय सरकारहरुको भूमिका र विस्तारित क्षमतालाई सहयोग गर्नेछौं जुन विश्वव्यापी रुपमा तुलनायोग्य र स्थानीय रुपमा उत्पादित तथ्यांक हुन र यी तथ्यांकहरु जनगणना, घरघुरी सर्वेक्षण, जनसंख्या दर्ता, समुदायमा आधारित अनुगमन प्रक्रिया र अन्य सान्दर्भिक स्रोतबाट संकलित तथा आय, लिंग, उमेर, वर्ग, जातीयता, आप्रवासनको अवस्था, अपांगता, भौगोलिक अवस्थितिमा अलग अलग छुट्याइएको र जुन राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय र स्थानीय परिवेशमा सान्दर्भिक हुन्छ ।
१६०. हामी इ-शासन मार्फत प्रभावकारी शहरी योजना र व्यवस्था, कुशलता र पारदर्शिता, सूचना र सञ्चार प्रविधिले सहयोग पुर्याउने पद्धति र भू-स्थानिक सूचनाको व्यवस्थापन बढाउनका लागि राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय र स्थानीय सरकारहरु र सम्बन्धित सरोकारवालाहरु लगायत गैरसरकारी पात्र र व्यक्तिहरु बीच ज्ञान हस्तान्तरण र बाँड्न प्राविधिक र सामाजिक साधनहरुको प्रयोगबाट खुला, उपभोक्ता-मैत्री र सहभागितामूलक तथ्यांक मञ्चको स्थापना, प्रवर्द्धन र वृद्धिलाई प्रोत्साहन गर्नेछौं ।

अनुगमन र समीक्षा

१६१. समावेशी ढंगमा प्रगति निगरानी, प्रभाव मूल्यांकन तथा कार्यसूचीको प्रभावकारी र सामयिक कार्यान्वयन, नागरिक प्रतिको हाम्रो जिम्मेदारी र पारदर्शिता सुनिश्चित गर्दै राष्ट्रिय, क्षेत्रीय र विश्वस्तरमा सामञ्जस्य सुनिश्चित गर्न हामीले **नयाँ शहरी कार्यसूची**को आवधिक अनुगमन र समीक्षा गर्नेछौं ।

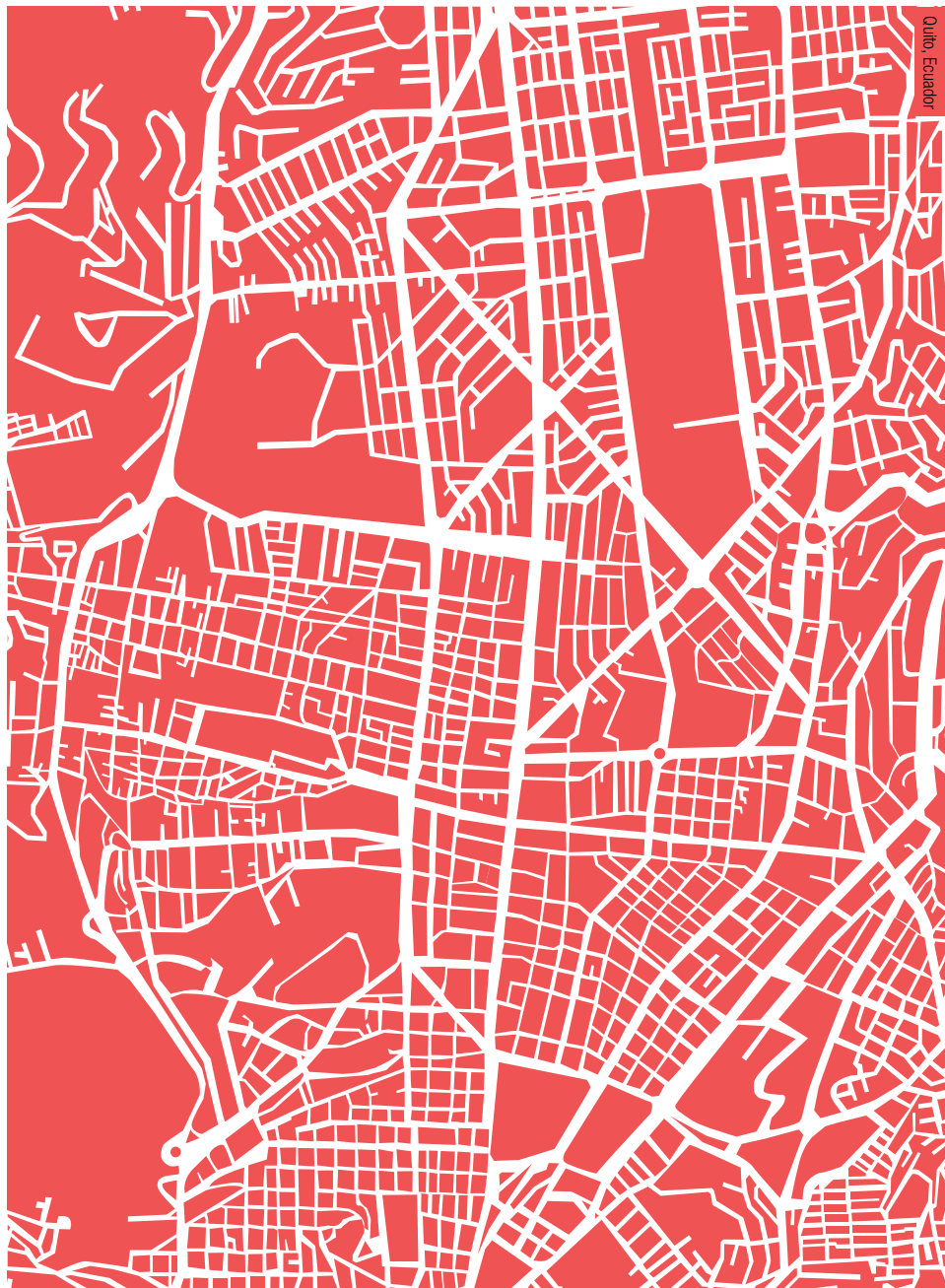
१६२. हामी **नयाँ शहरी कार्यसूची**को स्वेच्छक, राष्ट्रिय नेतृत्वयुक्त, खुला, समावेशी, बहुतहको, सहभागीमूलक र पारदर्शी अनुगमन र समीक्षालाई प्रेरित गर्दछौं । यस प्रक्रियाले राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय र स्थानीय तहका सरकारहरूको यो गदानलाई ध्यान दिने तथा संयुक्त राष्ट्र संघीय प्रणाली, क्षेत्रीय र उपक्षेत्रीय संगठनहरू, प्रमुख समूहहरू र सम्बन्धित सरोकारवालाहरूको योगदानबाट पूर्णता दिनु पर्नेछ, एवंसम्बन्धित सरोकारवालाहरूसँग सहकार्य गर्न र सुदृढ बनाउन एवं शहरी समाधान र पारस्परिक ज्ञान विनिमय गर्न यसलाई निरन्तरता दिनु पर्दछ ।
१६३. हामी सबै तहमा **नयाँ शहरी कार्यसूची**को अनुगमन र समीक्षामा क्रियाशील साभेदारका रुपमा स्थानीय सरकारको महत्त्वलाई स्वीकार गर्दछौं तथा राष्ट्रिय र उपराष्ट्रिय सरकारसँगको सहकार्यमा स्थानीय तहमा क्रियाशील अनुगमन र समीक्षा व्यवस्थसँग सम्बन्धित संगठन र उपयुक्त मन्त्रमार्फत उपयुक्त भएसम्म तिनको विकासलाई प्रेरित गर्दछौं । यस सम्बन्धमा उनीहरूको योगदान क्षमतामा यथोचित अभिवृद्धि गर्न हामी ध्यान दिनेछौं ।
१६४. हामी **नयाँ शहरी कार्यसूची**को अनुगमन र समीक्षाको क्रममा दिगो विकास कार्यसूची २०३० को अनुगमन र समीक्षसँग तिनको कार्यान्वयनमा समन्वय र सामञ्जस्यको लागि प्रभावकारी संयोजन हुनुपर्नेमा जोड दिन्छौं ।
१६५. हामी दिगो शहरीकरण तथा वस्तीको केन्द्रविन्दुका रुपमा अन्य संयुक्त राष्ट्र संघीय निकायहरूसँगको सहकार्यमा दिगो शहरीकरण र अन्य विषयमा दिगो विकास, प्रकोप जोखिम न्यूनीकरण र जलवायु परिवर्तनबीचको अन्तर्सम्बन्धलाई पहिचान गर्दै युएन-ह्याबिट्याटको आफ्नो अधिकारक्षेत्र भित्रको भूमिका र विज्ञताको पुनर्पुष्टि गर्दछौं ।
१६६. हामी महासभालाई सदस्य राष्ट्र एवं सम्बन्धित क्षेत्रीय र अन्तर्राष्ट्रिय संगठनहरूको स्वेच्छक सहयोगसहित प्रत्येक चार-चार वर्षमा **नयाँ शहरी कार्यसूची** कार्यान्वयनको प्रगतिबारे प्रतिवेदन पेश गर्न र पहिलो प्रतिवेदन महासभाको बहन्तौँ सत्रमा पेशगर्न महासचिवलाई आग्रह गर्दछौं ।
१६७. यस प्रतिवेदनले **नयाँ शहरी कार्यसूची**को कार्यान्वयनमा तथा दिगो शहरीकरण र मानव बसोवाससँग सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय रुपमा स्वीकृत उद्देश्य र लक्ष्यमा भएको प्रगतिको संख्यात्मक र गुणात्मक विश्लेषण गर्नेछ । राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय र स्थानीय सरकारहरू, युएन-ह्याबिट्याट, संयुक्त राष्ट्र संघीय प्रणालीको अन्य सम्बन्धित निकायहरू, **नयाँ शहरी कार्यसूची** कार्यान्वयनमा सहयोगका लागि सम्बद्ध सरोकारवालाहरू र युएन-ह्याबिट्याट गर्भनिर्णय कार्टिसलको प्रतिवेदनमा यो विश्लेषण आधारित हुनेछ । उक्त प्रतिवेदनमा यथासम्भव बहुपक्षीय संस्था र प्रक्रियाबाट एवं आवश्यकता अनुसार नागरिक समाज, निजी क्षेत्र र प्राज्ञिक क्षेत्रको सहयोग हुनुपर्छ । युएन-ह्याबिट्याटबाट सञ्चालित **विश्व शहरी मञ्च** (वर्ल्ड अर्बन फोरम) जस्ता विद्यमान मञ्च र प्रक्रियाहरूको आधारमा यसको रचना हुनुपर्दछ । सो प्रतिवेदनले दोहराउने कार्यलाई रोकेर स्थानीय, उपराष्ट्रिय र राष्ट्रिय परिस्थिति एवं कानूनी व्यवस्था, क्षमता, आवश्यकता र प्राथमिकतालाई सम्बोधन गर्नुपर्दछ ।
१६८. संयुक्त राष्ट्र संघीय प्रणालीका अन्य सम्बद्ध निकायहरूसँगको निकट सहकार्यमा संयुक्त राष्ट्र संघीय प्रणालीभित्रको समावेशी समन्वयलाई सुनिश्चित गर्दै युएन-ह्याबिट्याटले यस प्रतिवेदन रचनाको संयोजन गर्नेछ । यो प्रतिवेदन आर्थिक र सामाजिक परिपक्वमार्फत महासभामा प्रस्तुत हुनेछ^{१८}। यस प्रतिवेदनले दिगो विकास कार्यसूची २०३० को अनुगमन र समीक्षसँग सामञ्जस्य, समन्वय र सहकार्यको सञ्जाललाई सुनिश्चित गर्ने उद्देश्य सहित महासभाको नेतृत्वमा सञ्चालन हुने दिगो विकासका लागि उच्चस्तरीय राजनीतिक मन्चलाई पनि पोषण गर्नेछ ।
१६९. विश्व बसोवास दिवस र विश्व शहरी दिवस लगायतका वर्तमान अभियानलाई प्रयोग गर्दै **नयाँ शहरी कार्यसूची**को कार्यान्वयनसँग सम्बन्धित सहकार्य, वकालत र जागरणमार्फत हामी परिचालन प्रयासलाई सुदृढ बनाउँदै जानेछौं तथा नागरिक समाज, नागरिक र सम्बन्धित सरोकारवालाहरूको सहयोग परिचालन र निर्माण गर्न नयाँ पहलको बारेमा विचार गर्नेछौं । स्थानीय र क्षेत्रीय सरकारको विश्व सम्मेलनमा प्रतिनिधित्व गर्ने उपराष्ट्रिय र स्थानीय सरकारलाई **नयाँ शहरी कार्यसूची**को अनुगमन र समीक्षामा निरन्तर संलग्न गराउनमा हामी जोड दिन्छौं ।

^{१८} यो प्रतिवेदन बसोवास कार्यसूचीको समन्वयी कार्यान्वयनका सम्बन्धमा महासचिवले आर्थिक र सामाजिक परिपक्वलाई पेश गर्ने प्रतिवेदनको सङ्ग प्रयोग गरिने प्रयोजन रहेको छ । यो सम्बन्धित कार्यसूची विषयअन्तर्गत महसभाले महासचिवलाई आग्रह गर्ने प्रतिवेदनमा थप नभई एउटा अंशको रूपमा हेरिएको छ ।

१७०. हामी महासभाको १६ डिसेम्बर १९६६ को निर्णय १११७७, २१ डिसेम्बर २००१ को निर्णय १६२०६, ६७२१६, ६८२३९ र ६९२२६ लगायत अन्य सम्बन्धित निर्णयहरु सहित १६ डिसेम्बर १९७६ को निर्णय ३११०९ र १९ डिसेम्बर १९७७ को निर्णय ३२१६२ लाई पुनर्पुष्टि गर्दछौं । हामी युएन-ह्याबिट्याटको मुख्यालयको नैरोबी अवस्थितको महत्त्वबारे पुर्नपुष्टी गर्न चाहन्छौं ।
१७१. संयुक्त राष्ट्र सघीय प्रणालीमा दिगो शहरीकरण र मानवीय बसोवासको सन्दर्भमा युएन-ह्याबिट्याटलाई केन्द्रीय भूमिका दिइएकोले संयुक्त राष्ट्र सघका अन्य निकायसंगको सहकार्यमा **नयाँ शहरी कार्यसूची**को कार्यान्वयन, अनुगमन र समीक्षाका लागि युएन-ह्याबिट्याटको महत्त्वलाई हामी जोड दिन्छौं ।
१७२. **नयाँ शहरी कार्यसूची**को परिप्रेक्ष्यमा र युएन-ह्याबिट्याटको प्रभावकारिता बढाउने उद्देश्यले हामी युएन-ह्याबिट्याटको तथ्यगत र स्वतन्त्र मूल्यांकनलाई महासभाको एकहतरौं सत्रमा पेश गर्न महासचिवलाई आग्रह गर्दछौं । यस मूल्यांकनको परिणामको रूपमा युएन-ह्याबिट्याटको प्रभावकारिता, कौशल, उत्तरदायित्व र निगरानीमा वृद्धि गर्ने सुझाव सहितको एउटा प्रतिवेदन तयार हुनेछ, जसमा निम्न बिषयगत बिश्लेषण समावेश गर्नु पर्नेछ :
- (क) युएन-ह्याबिट्याटको नियामक र सञ्चालनात्मक अधिकार,
 - (ख) अझ प्रभावकारी, जवाफदेही र पारदर्शी निर्णय प्रक्रियाका लागि विकल्पहरु सहित युएन-ह्याबिट्याटको शासकीय संरचना लगायत यसको शासकीय परिषद्मा सदस्यताको बिश्वव्यापीकरण,
 - (ग) सहकार्यको पूर्ण क्षमता दोहन गर्न युएन-ह्याबिट्याटको राष्ट्रिय, उपराष्ट्रिय र स्थानीय सरकार तथा अन्य सम्बन्धित सरोकारवालाहरूसँग सहकार्य
 - (घ) युएन-ह्याबिट्याटको आर्थिक क्षमता
१७३. हामी महासभाको एकहतरौं सत्रमा **नयाँ शहरी कार्यसूची**को प्रभावकारी कार्यान्वयन र त्यस सन्दर्भमा युएन-ह्याबिट्याटको स्थानको विषयमा छलफल गर्ने गरी महासभाका अध्यक्षबाट महासभाको उच्च स्तरीय दुई-दिने बैठक आह्वान गर्ने निर्णय गर्दछौं । यस बैठकमा अन्य विषयका अतिरिक्त उत्तम अभ्यास, सफलताका गाथा तथा प्रतिवेदनको विषयवस्तुको बारेमा छलफल हुनेछ ।
१७४. हामी महासभालाई **नयाँ शहरी कार्यसूची**को प्रगति मूल्यांकन तथा सबलीकरण गर्ने पुनर्नवीकृत राजनैतिक प्रतिबद्धताको सेरोफेरोमा सन् २०३६ मा आवास तथा दिगो शहरी विकास सम्बन्धी अर्को संयुक्त राष्ट्र सम्मेलन (ह्याबिट्याट ४) आयोजना गर्न प्रोत्साहन गर्दछौं ।
१७५. हामी माथि दफा १६६ बमोजिम **नयाँ शहरी कार्यसूची**को स्वीकृतदेखि भएको प्रगति तथा यसको कार्यान्वयनमा देखिएका चुनौतीहरुको समीक्षा र तिनलाई सम्बोधन गर्ने भावी मार्गीचक्रको बिषयलाई सन् २०२६ मा प्रस्तुत गरिने चतुर्वाषिक प्रतिवेदनमा समावेश गर्न महासचिवलाई अनुरोध गर्दछौं ।

अनुवादमा प्रयुक्त केही प्रचलनयोग्य शब्दावली

नेपाली	English	नेपाली	English	नेपाली	English
अनुकूलन	Adaptation	परिचालक, संवाहक	driver	रैथाने	endemic
आवागमन	mobility	परिष्कृत पुनर्निर्माण	Build Back Better	लघुधारक किसानहरु	Smallholder farmers
उत्थानशील	Resilience	पहुँच	access	लाभान्श	devident
उद्यमशिलता	enterpreneurship	पारगमन	transmit	बिपद जोखिम व्यवस्थापन	DRM
उपराष्ट्रिय	Sub-national	पूर्वतयारी	preparedness	विषम	extreme
उपयुक्ततम	Optimum	प्रतिकार्य	response	बलजफ्ती निष्काशन	forced eviction
उत्तरदायी	responsieve	प्रस्फुटन गर्नु	trigger	व्यवसायी । पेशाकामी	professional/ Practitioner
उत्थानशिल	resilience	प्राक्कलन	predict	शहरी तापटापु	urban Heat-Island
एकजुट	solidarity	प्रारुपण	design	सघनता	compactness
कार्यसूची	Agenda	प्रदर्शन कला	performing art	सम्मानपूर्ण र मर्यादित	decent and dignified
किफायती, धान्न सकिने	affordable	प्रवर्तनीय	enforceable	सक्षम	enable
क्रमागत	incremental	प्रवेगिकृत	accelerated	सार्थक	meaningful
क्रमिकता	continuum	बहिष्करण	exclusion	सुगमता	Accessibility
किफायती	Affordable	बहुआयामिक	multi faceted	सामञ्जस्यता	cohesion
खंदिलो बनाउनु	agglomeration	भपिरि आउने	contingency	सुसंगती	Coherence
गतिशीलता	Mobility	भौगोलिक स्वरुप	landscape	सुसम्पर्क	connectivity
जीवन्त	vibrant	माध्यम	means	सिमान्तिकरण, क्षयीकरण	marginalization
टिकाऊ	Sustained	मानवीयकरण	humanization	संकटासन्न व्यक्तिहरु	vulnerable people
ढाँचा	pattern	मानक	standard	संयोजन	connectivity
नाजुक	fragile	मूल्य श्रृंखला	value chain	संवेदनशील	vulnerable
निकास वा निस्काशन	evacuation	तालमेल	synergy	सांख्यिक	digital
निरन्तरता दिनु, थप्नु	sustain	दिगो	Sustainable	सांख्यीकरण	digitization
नियमन	regulation	द्रुत पुनर्लाभि	Rapid recovery	स्थानिक	spatial
प्रारुप, संरचना	framework	परिचालन	Mobilization	स्वरुप	form
स्तरोन्नती	upgrade	क्षेत्रगत	teritorial		

United Nations

www.habitat3.org
#NewUrbanAgenda #Habitat3

ISBN 978-92-1-132757-1

9 789211 327571 >